

دردنجی جلد

نمبره ثانی - ثانویہ اول ۱۹۲۵

صافی : ۵

دارالفنون

ادبیات فارسی و عربی و اسلامیات

فلسفہ ، اجتماعیات ، تاریخ ، جغرافیہ ، ادبیات

ایک آبدہ بر نشر اول نور

مندرجات

علی حیدر

ازمیری اسماعیل حق

نجیب عاصم

محمد شرف الدین

محمد امین

نبات حامد

ذکا تدقیق لری

ایک توروک فیلسوف

علم لسان

متنبی

فرہ دریق نیچہ وبر معرفت نظریہ سی

دہموقراسی و معشری وجدان

استانبول — مطبعہ عامرہ

۱۹۲۶

ایکی تورک فیلسوفی

اسلام فیلسوفلری آراسنده فارابی ایله ابن سینا قادار بر موقع معلی احراز ایدن هیچ
بر فیلسوف یوقدر . بو ایکی نجم علم شرقدهده ، غربدهده طلوع ایتیش ؛ محیطلرنده ،
محیطلرینک خارجنده پارلامشدر .

فارابی فطرتک نادر یتشدیردیکی دهاتدن بری در ، اسلام عائله سنده فارابی یه یتیشهن
بر فیلسوف کلامشدر . فارابی شرقده ایکی عصر دن بری دوام ایده کلان حرکت فلسفیه یه
براستقامت ویرمش ، فلسفه نک تمامیه ناظمی اولمش ، « معلم ثانی » [۱] عنوان عالیه
بحق احراز ایتیشدر . فلسفیه ، علوم مثبتیه انتساب ایدن تورکلرک اک چوق افتخار
ایده جکری بر ذات وار ایسه اوده شبهه یوق که معلم ثانی در .

ابن سینا معلم ثانیدن بر عصر صوکر اکلش ، معلم ثانی نک کتابلری سایه سنده یوکسه لمش ،
دها منتظم و قلاسیک آثاری ایله فارابی یرینه قائم اولمش ، «الشیخ الرئیس» عنوان مفخرته
حقیه مظهر اولمشدر .

اسلام متکملری ارسنده فلسفه لری تعقیب اولونان فیلسوفلر ، فلاسفه دنیلان اسلام
حکما سی فارابی ایله ابن سینادر . متکلمین اکثریا فلاسفه ایله بوا یکی تورک فیلسوفی
قصد ایدرلر . متأخرین متکلمین مدرسه سی آچان ، اونلره پیشوا اولان ابو حامد محمد
غزالی [۵۰۵] فلاسفه اسلامیه ایچنده ارسطونک علمی تمامیه نقل ایدنلری ارشدیریور ،
ارشدیریور . انجاق بوا یکی تورک فیلسوفی بولویور . فلسفه یی رد و قبول خصوصنده انجاق
بوا یکسینی قارشوسنده طوتیور .

ایشته اک زیاده تدقیق و تتبعه دکر بر سیای ممتاز صاحبی اولان ، عصرلرینک اک
یوکسک عرفانلرینی تمثیل ایدن ، فکر بشره فیض ویرن اعظم فلاسفه میاننده بر موقع
عالی قازانان فارابی ایله ابن سینا حقنده کرک اسلام متفکرلری ، مورخلری و مؤلفلری
اولسون ، کرک مستشرقلر ، اوروپا فیلسوفلری اولسون ، قیصه سی شرق متفکرلری

اولسون ، غرب متفکرلری اولسون ھېسی تدقیق و تتبعده بولونمشلر ، ھمتلریغی صرف ایله مشلر ، موسوعاتہ [انسیقلوپدیہ] ، فلسفہ قاموسلرینہ کچر مشلردر .
شرق و غرب متفکرلرینک آثار برکزیده لرغی نمونہ ایدینه رک فاکولتہ من مجموعہ سندہ .
برایکی تورک فیلسوفی حقندہ تتبعاتمزی میدانہ قویہ جغز .

فہم ایدوب نیک و بد اسلافی اوندن آکام ایدمک اخلافی

معلم ثانی ابو نصر محمد فارابی

Abou Nasr el-Fârâbi

۱ - حیاتی

ارائل میانی - ابو نصر محمد فارابی ماوراءالنہر بلادندن [۱] فلارب شہرندہ [۲۶۹ ، ۸۷۰] تاریخلرندہ دنیایہ کلمش تورک اوغلی تورکدر . فارابی نیک آدی محمد اولدینی کی باباسنک آدی ده محمد ، دده سنک آدی تورخان [۲] ، اونک باباسنک آدی اوزلغدر [۳] . فارابی نیک باباسی تورخان اوغلی محمد ، ابن ابی اصیبعہ نیک بیانی وجہلہ عسکر قوماندانی ایدی .

[۱] ماوراءالنہر ارال گولہ آقان جیحون نہرینک آرقاسندہ ، شرق طرفندہ بولونان ، صولری طاتلی ، معدن صولری بول اولان ، بیکارجہ اعظمہ منشأ اولان ، ماتریدیہ مذہبنک ، فقہ حنفی نیک جولانکامی اولان ، نیجہ نیجہ قهرمانلر یتشدیرمن مبارک برقطعہدر . تورکستان ، توران بوراسی در . حافظ شیرازی نیک « بخال هندویش بخشم سمرقند و بخارا را » مصراعندہ بویوک اہمیت عطف ایتدیکی سمرقند ایله بخارا ماوراءالنہرک ک مشہور شہرلری ایدی جیحونک برآدی ام دریادر ، فاراب ینہ ارال گولہ آقان سبھون ویا سیر دریا وادیسندہ ، اغاجلقلارہ سندہ یوکسہلن برشہردر . صوکرا اسمی « اوترار » اولمشدر . فاراب جنکیز اردولری طرفندن تخریب اولونمغلہ الیوم ویرانہدر . صحاح جوہری صاحبی اسماعیل بن حماد الجوهری فارابی در ، کنبہ سی دە ابونصر در .

[۲] تورخان شانلی ، شرفلی رئیس دیبکدر . عربلر بونی طا ایله قولالانیرلر ، طادہ حرکات نیک جاتردر ، فقط طانک مفتوح اولمہ سی شایع در . تورخانک نورکجہ ، تورکستان و توران کی واو ایله یازلمہ سی دھا مناسبدر .

[۳] اوزلغ وادک سکون ، الف ، زا و لامک فتحہ لرلہ تورخان کی تورک اھملرندہدر . بویوک انسیقلوپدیہ دە سہوا اوزلغ تورخانک اوغلی اولق اوزرہ قید اولونمشدر .

تورخان تورونی چوققلغنی فاراب بغچه لرندە کچیرمش ، ابتدائی تحصیلنی مملکتندە اکمال ایله مش ایدی . او وقتلر معارف عالیہ عقلیہ هنوز تورکستاندە لایقیلہ تعمیم ایتماش اولمغله فیلسوفلر عشق معارف ایله مملکت ، مملکت طولاشمش ، سفردن سفره کچمش ایدی . بوسفرلر کندیسنی اک نهایت جهان مدینتک پارلاق بر مرکزنی اولان بغداده اولاشدردی . فارابی بدایت امرده قاضی ایدی ، معارفک طادینی طادنجہ قاضیلغنی براقش ، بسبتون معارفه دوشمش ایدی [۱] . الفلاکه والمفلوکیندە بو خصوص شویله ایضاح اولونیور :

فارابی الاول مملکتندە قاضی ایدی ، تجارتدن بری ارسطونک کتابلردن برینی کندیسنه تودیع ایتمش ایدی . فارابی بو کتابه نظر ایتمش ، کتاب اونک خوشنه کیتمش ، فلسفه نک طادینی طامش ، هان قاضیلغنی براقوب بسبتون او کتاب اوزرینه دوشمش ایدی . ایشته بو کتابدن آلدیغنی لذت اونک بغداده قادار قوشمه سنه سبب اولمش ایدی .

ابن ابی اصیبعه فارابی نک حکمتی تحصیلنه شویله بر سبب کوستریور : آدمک بری فارابی یه ارسطونک برطاقم کتابلرینی امانه براقیور ، فارابی بو کتابلری مطالعه یه قویولیور ، کندیسندە اوقومق ایچون بر شوق حاصل اولویور ، اوقویور ، اوقویور ، نهایت اکلامق خصوصندە یا گیلیمیه جق درجه یه چقیور ، الحق فیلسوف اولویور .

انجاق بو کیفیت مملکتندە می یوقسا بغدادده می واقع در ؟ بوراسی تمامیلہ بزم ایچین معلوم دکیلدر . بعضی روایتہ کوره فارابی بغداده کله دن اول ایرانک بعضی جهتلرینه کیتمش ایسه ده ایرانده توطن ایتمکسزین بغداده کلشدر . بو روایت حقندە صاعلام بر فکر یوقدر .

فارابی نک بغداد تحصیل — تورخان تورونی دارالسلام اولان بغداده کلدیکی زمان تورکجه ، ده بعضی لسان بیلدیکی حالده علم و حرث لسانی اولان عربجه نی بیلمیور ایدی . بوندن ناشی اولا عربجه نی مکمل صورتده الده ایتدی . فارابی بغداده کلدیکی زمان متی بن یونس منطق تدریس ایدیور ، ارسطونک کتابنی اوقودیور ایدی . متا ایله فارابی نک تلیدلری بولونان ابو زکریا یحیی بن عدی المنطقی نک بیاننه کوره متی ایساغوجی نی بر نصرانیدن ، مقولات ایله قضایای روبیلدن ، قیاسی ابویحیی مروزیدن تعلم ایتمش ایدی [۲] . قفطی ده ابراهیم قویری ، روبیل (روفیل) ، بنیامین ، ابو احمد بن کرنیددن اخذ ایتدیکنی بیلدیوریور .

[۱] ابن ابی اصیبعه

[۲] ابن ابی اصیبعه

ابو بشر متانک صیت و شهرتی آفاق طوتمش ایدی، هرکون بیکلرجه خلق متانک درسینده حاضر بولونور ایدی. متی ارسطونک کتابخی شرح ایدر ایدی، سلیس افاده لری تلیدلری طرفندن ضط اولونور ایدی، شرحی حقنده یتمش جزء یازلمش ایدی که هر بری بویوک بویوک بر کتاب ایدی. متانک منطق کتابلرینه اعتماد اولونوردی، بغدادده، شرقده متانک بر مثلی یوق ایدی، متانک شرحی چوق، عباره سی لطیف ایدی، مصنفاتده بسط و تزییل قاعده سنی طوتمش ایدی. فارابی اسلوب تحریرده اوندن چوق استفاده ایتدی، نته کیم «فارابی نک قولانی بر لفظ ایله قوتلی معنایی اکلاتمق خصوصنده کی مسلکی متادن آلمشدر» دیمشدر ایدی. فارابی متانک قالابالیق شاگردانی میاننده بر مدت حاضر بولوندی؛ فارابی یاشده متادن کوچوک ایدی، فقط علمده اونی کری براقدی. متی [۳۳۰] حدودنده بغدادده وفات ایتدی. متا ایله ابو سعید سیرافی اره سینده فضل بن الفراتک عقد ایتدیکی بر مجلسده بر مناظره جریان ایتمش ایدی [۲]. شیخ الاسلام ابن تیمیة اخرانی بومناظره یی شویله ایضاح ایدیور: متانک «لا سیل الی معرفة الحق من الباطل والحجة من الشبهة والشك من اليقين الآ بما حویناه من المنطق او استفدناه من واضعه علی مراتبه» سوزینه یعنی «حق باطلدن، حجتی شبهه دن، شکی یقیندن آیردایتمک انجاق منطق سایه سینده واقع اولور، ادعاسنه قارشى وزیر فضل بن الفراتک بغدادده فضلا دن مرکب عقد ایتدیکی بر مجلس علمیده مناظره طلب ایتمش ایدی. ابوسعید سیرافی مناظره یی قبول ایتمش، متایی الزام ایله مش ایدی [۳].

فارابی بر طرفدن تدریسه باشلادی، دیگر طرفدن نحو عربیده متبجرا اولان ابوبکر

ابن السراجدن [۴] نحو او قودى.

[۲] اخبار الحكماء.

[۳] غزالی المستصفاه منطق حقنده متایه موافقتله «منطق علومك مقدمه سیدر، اونی قاورایانک علمنه اعتماد یوقدر» دیمکله بر طاقم علما طرفندن شدتلی بر انتقاده اوغرامش ایدی.

[۴] ابوبکر ابن السراج [۳۱۶] مشهور ابوالعباس المبرد دن اخذ ایتمش ایدی. ابن السراج الثغ ایدی، رای غین او قور ایدی، برکون رالی برسوز یازدیر، اونی غین ایله یازارلر؛ ابن السراج متصل «لابالغین بل بالغای» دیر طورر. ابن السراج بصریین اصولنی قبول ایتیموب کوفین اصولنی قبول ایتمش ایدی، دنیلدیکنه کوره نحو؛ دلی ایتمش، اونی کیمسه باغلایه مامش، نهایت ابن السراج اونی باغلامشدر. ابوسعید سیرافی [۳۶۸] ابن السراجک تلیدى ایدی، ابوالفدا، ابن الوردی، طبقات نحوات.

فارابی ارسطونک بوتون کتابلرینی اله جیرمش، هر برینی دفعاتله اوقومش ایدی . ایشته بوسایهده ارسطونک غرض و مقصدینه کسب اطلاع ایتش ، بواطلاعندهده غایت ماهر اولمش ایدی . دنیلایکنه کوره ارسطونک کتابالنفسی بولونمش ، کنارنده فارابی نك یازیسیله « بن بوکتابی یوز کره اوقودم » عبارمسی کورولمش ایدی . کندیسندن ، ارسطونک سماع طبیعی [۱] رساله سنی فرق کره اوقودینی ، بونکله برابر تکرار قراشته محتاج بولوندینی نقل اولونمش ایدی .

برکن کندیسنه « سنی می ده ها عالمسک یوقسا ارسطومی ؟ » دیمشله ، جوابنده « بن ارسطویه یتشمش اولسیدم انجاق اونک اک بیوک برتلیدی اولور ایدم » دیمش ایدی [۲]

همراه تحصیلی - فارابی بر مدت صوگرا اوتهدنبری صابئه نك مرکزی اولان حرانه کیتدی بوراده یوحنا بن جیلاندن [۳] اخذ ایتدی . کندی افاده سنجه ارسطونک البرهانی اکمال ایتدی . اشکال وجودیه نك مابعدینه « الجزء الذی لایقرأ » [۴] دنیر ایدی ، تعلیم اسلام معلملرینه دوشونجه اشکال وجودیه نك مابعدی ده اوقونمغه باشلادی . ارتیق « جزء لایقرأ » قالمدی [۵] . فارابی یوحنادن چوق استفاده ایتش ایدی [۶]

فارابی نك حران تحصیلی اسلام فلسفه سنجه غایت مهمدر . چونکه فارابی بوراده صابئه فلسفه سنی ده تدقیق ایتش ، فیلسوف صابئی ثابت بن قره نك ارسطو الهیاتنده کی کلامی شرح ایتش ایدی . فارابی نك ارسطودن آیرلدینی ، بوش قالان یرلری طولدردینی نقطه لرده حران تحصیلنک مهم بر تاثیر و اردر .

[۱] سماع طبیعی ویا سماع الکیان ویا مبادی عمومی بوتون طبیعیه شامل اموردن باحث بر کتابدر ؛ صورت ، عنصر یعنی هیولای اولی ، عدم ، زمان ، مکان ، خلا ، ملا ، نامتناهی بابلرینه منقسمدر .

[۲] ابن ابی اصیبه .

[۳] یوحنا نك باباسنک اسمنده چوق تصحیف واقع اولیور : معجم البلدانده جیلان ، اخبار حکماده جیلاد ، طبقات اطباءده جیلان ، الفلاکه والمفلوکینده جیلان ، فوات الاعیانده جیلان ، اسلام انسیکلوپدیسنده ، بارون قار دوووده ، جیلان ، فرانک قاموس فلسفینده جیلان ، جیلاد واقعدر بوتون بونلر مستشخلرک تحریفندن ناشیدر .

[۴] اوقونمیان پارچه

[۵] ابن ابی اصیبه

[۶] بارون قارا دووو

فارابی نك حرانده کی تحصیل ابو الفداء، ابن خلدان، ابن الوردی کی اسلام مورخہ کی تصریح ایدیورلر، شیخ الاسلام ابن تیمیہ الحرائی ده فارابی نك حران تحصیلندن . تأثر اولدیغی ایلک دفعه اورتیه قویور .

اخبار حکما صاحبی قفطی ایله طبقات اطبا صاحبی ابن ابی اصیبعه فارابی نك حرانہ کتدیکنندن بحث ایتیمورلر، یوحنا بنی بغدادده کوستریورلر. بو ایکی کتابی اساس ایدینان مستشرقلر بویله یازیورلر، نته کیم بارون قارادووو، «Avicenne» ده ده، اسلام انسیقلوپدیسنده ده بونلر تابع اولویور. فقط بو ذهول اسلام فلسفه سی نقطه نظرندن اصلا عفو اولونه ماز. فارابی نك مسلك فلسفینسی بیان ایدم جکمز صر ده ده بو ذهول کیفیتی واضح صورتده ا کلاشیله جقدر .

ماوراءالنهر سفری — فارابی حراندن قالقدی، تکرار بغدادده دوندی. فقر و احتیاجه کوکس کر مرک فلسفه ایله او قدار اوغراشدی، او قدار اوغراشدی که اقرانه، فائق اولدی، علوم مثبتیه ده مکمل صورتده الیه ایتدی .

دها صوکر ا بغدادن قالقوب ماوراءالنهره کلدی، ایکنجی عصر هجریده باشلایان ترجمه دوری فارابی زمانه قدار دوام ایتمش ایدی، فقط ترجمه لر قاریشیق ایدی، بری برینه اویمیور ایدی، ملخص ده دکیل ایدی . آل سامان حکمداری بو ترجمه لر طویلا یوب مایخص، مذهب، اصلنه اویغون بر ترجمه کتیرلمه سنی فارابی دن التماس ایتدی، فارابی کندی مملکتنده حکمدار اولان بو ذاتک التماسی قبول ایدم رک بوتون آثار ی جمع و تتبع ایتدی، بر ترجمه میدان کتیردی؛ آدینه «التعلیم الثانی»، قویدی. ایشته «معلم ثانی»، عنوان عانیسی بوندن نشأت ایتمش ایدی . ابن سینا تتبعات فلسفیه سنی «التعلیم الثانی»، سایه سنده اکمال ایتدی، شفا سی التعلیم الثانی نك ملخصی دیمک ایدی .

اسلام انسیقلوپدیسنده معلم ثانی عنوانی آلمه سنه شویله بر سبب کوستریلیور : فارابی ارسطونک معتبر بر شارحیدر. بو بابده کی سعی و غیرتی اوکا معلم ثانی عنوانی ویردر مشدر . التعلیم الثانی حقنده تام بر معلومات یوقدر. فقط بویله بر اثرک یازلمه سنده ده شبهه یوقدر. تاریخ فلسفه ده نامی خیر ایله یاد ایدیله جک اولان بو حکمدار کیم در؟ بوراسی ده تمامیله منکشف دکیلدر. اسلام اره سنده، شرقده فلسفه یه بر استقامت ویردر مکه باعث اولان بوتوران حکمداری کشف الظنون ایله ابجد العلومک مطالع [۲] حاشیه سنده [۹۰۰] تاریخ

[۲] مطالع سراج الدین ارموی نك [۶۸۹] حکمت و منطق حقنده کی مشهور اثری در. قطب الدین.

هجریسندہ مقتول اولان مولانا لطیفین نقلرینه کوره منصور بن نوح در . التعالیم الثانی نك فارابی خطیلہ اولان نسخہ اصلیه سی منصورك احفادن دن سلطان مسعود زمانہ قادیان اصفہانده «صوان الحکمه» [۱] کتبخانه سنده محفوظ قلمش ایدی، ابن سینا سلطان مسعوده وزیر اولمش، [۲] کتبخانه نك امر محافظه سی کندوسنه تودیع ایدلمش ایدی. ابن سینا کتبخانه ده کتابلری تدقیق ایدر ایکن «التعلیم الثانی» یه راست کلمش، تتبعات فلسفیه سنی بوسایه ده اکمال ایله مش ایدی، بالاخره بو طولغون، زنکیکن کتبخانه یانمغله التعلیم الثانی یانوب کول اولمشدر .

حال بوکه آل سامان ماوراءالنهر و خراسان طرفلارنده حکومت سورمشلر ایدی، یوقسا «عراق عجم» ده حکومت سورماشلر ایدی. مرکز حکومتلری بخارا ایدی، یوقسا اصفهان دکیل ایدی، اصفهان وریده حکومت سورن آل بویهک ویا دیلیه نك عراق عجم شعبه سی ایدی؛ صوان الحکمه بخاراده بولونه جق ایدی، یوقسا اصفهانده بولونه مز ایدی . حکومت سامانیه سامان توروئی نصر بن احمد طرفندن، [۲۶۱] تاریخلارنده تأسیس اولونمش، [۳۹۵] تاریخلرینه قادیان امتداد ایتمش ایدی. ابوالفدا تاریخنه کوره فارابی زمانه قادیان آل سامان حکمدارلری، شویله حکومت سورمشلر ایدی :

۱ - نصر بن احمد ۲۶۱ - ۲۷۹

۲ - اسماعیل بن احمد ۲۷۹ - ۲۹۵

۳ - احمد بن اسماعیل ۲۹۵ - ۳۰۱

۴ - نصر بن احمد ۳۰۱ - ۳۳۱

۵ - نوح بن نصر ۳۳۱ - ۳۴۳

مولانا لطفی نك موضوع بحث ایتدیکی منصور بن نوح انجاق [۳۵۰-۳۹۶] تاریخلارنده حکمدار اولمش ایدی، فارابی زمانده هنوز مقام حکومتده بولونمیشور ایدی، فارابی نك

— رازی [۷۶۶] نك شرحی الك مشهور برشرح در .

منلا اوقوون مدرسه ده شرح مطالع

متن قدحی صون بزه بز اهل شروحن

شرح مطالعه داود شیروانی، عبدالرحیم شیروانی وسید شریفک حاشیه لری وارددر. سید شریفک حاشیه سنده میر مرتضی الشیرازی، میرزا جان حبیب الله الشیرازی، ابن کمال پاشا، مولانا لطفی «حاشیه یازمشلردر. مولانا لطفی نك حاشیه سنده اسکی کتابلرده بولونمیان برطاقم تحقیقات وارددر

[۱] حکمت محافظه سی. [۲] بو خصوص ابن سینایی بازار ایکن ایضاح اولونه جق در .

زمانه نظر آ آل سامان حکمداری احمد بن اسماعیل ویا نصر بن احمد اوله بیله جکدر . فقط مسعودی، ابن خلکان، قفطی و ابن ابی اصیبعه یه باقیلیرسه فارابی زمانده منصور بن نوح نامنده برپرس واردرد : شیخ الاطبا ابوبکر رازی « المنصوری » نامنده کی اثر مشهورنی آل ساماندن منصور بن نوح ویا « منصور بن اسماعیل » نامنه یازمشدر . المنصوری اسمنک دلالتی ایله ا کلاشیلیرکه هر حالده ابوبکر رازی زمانده منصور بن نوح بن نصر بن اسماعیل ویا بویوک باباسنه نسبتله منصور بن اسماعیل نامنده بر ذات واردرد . ابوبکر رازی عصرنده کلان، شوقادار که یاشجه اوندن کوچوک اولان فارابی مولانا لطفی نک تصریحی وجهله منصور بن نوح طرفندن دعوت اولونمش اوله جق در ، بوحالده مولانا لطفی نک بو خبری دوغری اولمش اولور .

کتبخانک اصفهانده بولونمسه سنه کلنجه بونی تأیید ایدجک ولوکه دولایسیله اولسون برخبره تصادف اولونمور، یالیکر فارابی نک او طرفره کیتدیکی، صوان الحکمه دن ا کلاشیلیر: وزیر شهر صاحب اسماعیل بن عباد [۱] فارابی یه قولاقدن عاشق اولور، فارابی یی « ری »، دعوت ایدر، فارابی وقوع بولان دعوتی رد ایدر، فقط برمدت صو کرا فارابی تورک قیافتی ایله ریه اوغرار ، اوصرمده فارابی نک عاشقی اولان صاحب اسماعیل « هر کیم بنی فارابی یه قاهوشدیر ایسه اوکا پک چوق اکرام ایدجکم » دیه وعدهده بولونور، فارابی بونی فرصت یاهرک صاحب اسماعیل ارقداشلیریله برم عشرتده بولوندیغی برصردهده متشکر بحضورینه کیرر، صاحبک مجلسی مجلس می، مجلس طرفا اولمغه فارابی نک کلشندن خوشلانمزلر . چونکه فارابی قیصه بویلی، سیرک صقاللی، پرمردده قیافتلی بر درویش ایدی . هپسی ده فارابی ایله استهزایه باشلارلر . فارابی نوتون بو استهزالره کوکس کرر ، اصلا سسینی چیقارماز . اونلر عشرته اوله طالارلرکه فارابی یی اونودیرلر ، یکدیگرلریله اداره اقداح ایدرک سرخوش اولورلر . درحال فارابی مزهر [۲] دنیلان سازی النہ الیر ، چالمغه باشلار ، سازک تأثیریه هپسینی اویدیر . صوکره سازه « قد حضر الفارابی و استهزأتم به فنومکم و غاب » [۳] یازیسنی یازار ؛ همان اورادن قالقوب برقاج ارقداشی ایله برابریدن چیقار کیدر، بغداد یوللانیر . صاحب وعشرت ارقداشلیری او یانیرلر، استهزا ایتدیکلری پرمردده قیافت آدمک موسیقیده کی

[۱] وزرادن اک اول صاحب نامنی الان بو ذات ایدی .

[۲] منبر وزننده لاغوته ، اسکی تورکجهده قوبوز دنیلان سازدر .

[۳] فارابی مجلسکرده حاضر بولونمش ایدی، سز اونو کلنجهیه آلدیگز . اوده سزی او یوتدی، کوز کزدن غائب اولدی کیتدی .

حداقته حیران قالیرلر ، بزم عشرتده برابرجه دم چکمدیکلرینه تأسفت ایدرلر ، صاحب و هایدی اونک نامنه اداره اقداح ایدلم ، اولورکه زمان اونی بزم قاووشدیرر ، دیر . سازنده ، سازی الله الیر ، صاحبه فارابی نک یاردیغنی خبر ویرر . صاحب ، استیلا ایتدکاری آدمک حکیم شهر ، استادی نظیر فارابی اولدیغنی آکلار آ کلماز بیرتینمعه باشلار . درحال ارقه سندن آدملر صالدیرر . فقط آدملر فارابی نی اله کچیره مزلر . صاحب ، بو حالدن ناشی بقیه عمرینه قدار یانار ، یاقیلیر .

فارابی ریه اوغرایینجه دولایسیله اصفهانده اوغرایه بیلمشدر . خلاصه کلام د العلیم الثانی ، نک هانکی امیرک التماسیله یازدیغنی تاریخک کوشه نسیاننده قالیر . فقط هر نه صورتله اولورایسه اولسون دالتعلیم الثانی ، فارابی طرفندن یازلمش ، کتبخانه به قونمش ، بر حریق نتیجه سنده او گوزلم اثر یانوب کول اولمشدر . فارابی ماوراءالنهرده وظیفه سنی بیتیردکن صوکره تکرار بغداده دوئممشدر .

فارابی نک سوریه کیمسی — فیلسوفمز بغدادده نه قدار قالمشدر ؟ بوراسی مجهولدر . بر طاقم فجایع سیاسییه ، منازعات مذهبییه جولانگاه اولان دارالسلام ، دارالایقان ؛ باغ داد ، باغ بیداد ؛ بغداد بهشت آباد ، نمونه نمای فریاد اولونجه شبهه یوق که آرام و سکونی سون فیلسوفمز ایچ صقنسینه اوغرامش ، آرتیق عراق حوالیسنده طوراماز برحاله کلمش اوله جق در . فارابی نک بغداددن کلیاً مفارقتی [۳۳۰] تاریخنه مصادف اولویور . فارابی او تاریخده بغداده وداع ایدرک حلبه کیتمشدر [۱] . اوصرمده حلبده آل حمدان سیف الدوله علی بن عبده بن حمدان حکومت سوریور ایدی . سیف الدوله فارابی نی حضورینه قبول ایتدیکی زمان مجلسنده بر چوق علما وادبا بولنبور ایدی ، مجلسی مجلس فضلا ایدی . شاعر شهر ابوطیب احمد المتنبی نک شععه لی قصیده لرینک برچوغی سیف الدوله نامنه ایدی [۲]

[۱] ابن خلکانده ، ابن ابی اصیبه ده حلبه کیتدیکی یازیلی دکیلدر . فقط قفطیده ، فراقک قاموس فلسفینده ، اسلام انسیکلوپدینده ، بیوک انسیکلوپدیده حلبه کیتدیکی مذکوردر . [۲] متنبی سیف الدوله به [۳۲۷] ده ملاقی اولمش ایدی ، نامنه انشاد ایتدیکی بر قصیده نک اولی شویله ایدی :

لکل امری من دهره ماقودا ، وعادات سیف الدوله الطعن فی العدا
هرکسک ، اوزون بر زمان اعتیاد ایتدیکی برشی واردر . سیف الدوله نک عادتلی ده دشمنلره مزراق صایلامق در .

فارابی سیف الدوله نك حضورینه تورک قیافتی ایله کیرمش ایدی . آرهلرنده شویله بر محاوره جریان ایتدی :

سیف الدوله - اوتور .

فارابی - نرهیه اوتوریم ! کندی یریمه می : یوقسانک یریکه می ؟

سیف الدوله - کندی یریکه اوتور .

بونک اوزرینه فارابی خلکک اوموزلرینه باصهرق سیف الدوله نك یانه قادار کیتدی ، اونی صیقشدرمغه باشلادی ... بو حال سیف الدوله یه خوش کورونمادی . یاننده برطاقم کوله لر وار ایدی که کنه یلرینه مخصوص اولان برلسان ایله کوریشیرلر ایدی ، باشقالری اولسان بیلمز ایدی . سیف الدوله بولسان ایله اونلره « بو آدم ، تربیه سزلیکده بولوندی . بن اوکا برطاقم مسئله لر صوراجم ، اکر اونلره جواب ویرر ایسه نه اعلی ! یوقسا اونی قپو دیشاری آتارسکز » دیمشدر . فارابی اونلره بولسان ایله « صبر ایت ، ایش صوکه باغلادر » دینجه سیف الدوله حیرت ایچنده « سن بولسانی بیلیرمیسک ؟ » دیمش ، فارابی « اوت ، یتمش لساندن زیاده بیلیرم » جوابنده بولونمش ایدی [۱] .

بو حال فارابی سیف الدوله نظرنده یو کسه لتمش ، فارابی یی شاننه ، عرفانه لایق بر صبر رتده اعزاز و اکرام ایتمه سنه بادی اولمش ایدی . سیف الدوله نك حضورنده بولونانلر فارابی یی جرأتکار بولمغه اییدن ایی به اسقاندیل ایتک ایسته مشلر ایدی . آرتیق فارابی مجلسده حاضر بولونان علما ایله مناظره یه طوتوشدی ، اونلر طرفندن ایراد اولونان سؤاللره درین بروقوف ایله جواب ویردی . اثنای مناظره ده هرفن اوزره کوروشولیور ایدی . فارابی نك علمده کی احاطه سی ، سوزنده کی وضوحی اونلری حیرته دوشوردی . کیتدکجه اونلرک سوزلری آچالتدی ، آچالاجقه آچالادی ، فارابی نك سوزلری ایسه یو کسه لکجه یو کسه لدی . نهایت فارابی هپسنی اسکات ایتدی ، مجلسده سوز فارابی یه منحصر قالدی ، تعبیر مخصوص اوزره فارابی « متکلم وحده » کسیدلی ؛ طبیعتیه اودوات فارابی نك تقریرلرینی ضبطه باشلادیلر . سیف الدوله مباحثه یی تعقیب ایدیور ایدی ، تمامیه بو نتیجه یه شاهد اولدی ، نزدنده فارابی برقات دها یو کسه لدی ، فارابی نك موقع علمینسی کرکی کبی آکلادی ، فارابی یی هپسنه تقدیم ایلدی .

[۱] یتمش صایسندن عدد مقصود دکیلدر . ممالک اسلامیه ده کی لسانلرک چوغندن کنایه مقصود

اوله جق ندر .

بو حادثه دن صوکر سیف الدوله اونلره اذن ویردی، فارابی یی آلیقویدی فارابی ایله یالکز
قالنجه آرالرنده شویله بر محاوره کچدن :

سیف الدوله — برشی بیرمیسک ؟

فارابی — خاییر .

سیف الدوله — ایچه جک برشی ایسترمیسک ؟

فارابی — خاییر .

سیف الدوله — چانغی دیکلرمیسک ؟

فارابی — های های

بو محاوره دن صوکر سیف الدوله چنکی جاریه لری کتیرتدی . چالغیده مهارتلی نه قادیار
چنکیلر وار ایسه هپسی ده درلو درلو سازلرینی قوللاندیلر . چنکیلردن هرکیم سازینک
تلنی اویناتدی ایسه فارابی هر حالده برعیب بولیور ، خطالرینی صایوب دوکیوردی . سیف
الدوله بو حالده شاشدی قالدی ، « سن بو صنعتی ده بیلیرمیسک ؟ » دیدی فارابی اوت جوابی
ویردکن صوکر همان اورتیه برکیسه چیقاردی ، کیسه یی آچدی ، ایچندن برقاچ عود آیروب
اونلری اويله بر صورتده ترکیب ایتدی ، اويله بر صورتده چالدی که حضار بلا اختیار
کولمکه باشلادیلر . صوکر اعودلری آیردی ، باشقه بر صورتده ترکیب ایتدی . اويله بر
چالدی که بوکره یینه هپسنک اراده لری الدن کیتدی ، بلا اختیار آغلامغه باشلادیلر . دها
صوکر اونلری ده آیروب باشقه بر ترتیب یاپدی ، یینه تکرار چالدی ، بودفعه هپسی بردن
اویقویه طالدی ، حتی قپوجی بیله اویودی ، فارابی اونلری اویقوده براقدی ، اورادن چیقوب
کیتدی [۱] .

قانون دینلان سازک فارابی نك ترکیبی اولدیغی روایت اولنیور [۲] . یاخود فارابی باشقا
برساز اختراع ایتمشدرکه بوساز ایله انفعالات نفسیه یی تحریک ایدر ، سازدن ده الحان بدیع
ایشیدیلیر ایش .

صوان الحکمه ده کی روایت ایله ابن خلکانده کی روایت تألیف اولونجه ساز ایله اویوتمه
کیفیتی آل بویه وزیر صواب اسماعیل حضورنده ، عراق عجمده واقع اولدیغی کبی آل حمدان
پرنسی سیف الدوله حضورنده ده ، سوریه ده واقع اولمشدر . هر نه قادیار بو حکایه یینه مبالغه دن
خالی دکیل ایسه ده هر حالده فارابی نك موسیقیده ، نظریاتنده و عملیاتده اطلاع تامی بولوندیغنه

[۱] ابن خلکان [۲] ابن خلکان ، بویوک آنسیقلوپی

بارز بردلیل اولور. چونکه فارابی موسیقیده اوقادار ایلوله مشدی که آرتیق اونک اوتیسی قالماشدی.

فارابی هر نه یی او کړندی ایسه تام او کړندی، او کړندیکی علملرک هیچ بری یاریم قالمدی. چونکه یاریم او کړه نیش مضر تدن باشقا برشیئه یاراماز [۱].

سیف الدوله بو کنجینه عرفانی یانندن آرمیور ایدی، دمشق فتحی صر سنده. فارابی بر اسکده اورایه کتورمش ایدی، فارابی امیرک معیتند حلبدن قلقوب شامه کلدی [۲]. برمدت صو کرا شامدن قلقوب [۳۳۸] ده مصره کیتدی [۳]، بغداده باشلادیغی بعضی آثاری بوراده اکمال ایتدی. بوندن صو کرا تکرار شامه کلدی [۴]. آرتق شامده اقامت ایلدی.

بعض روایات تاریخیه کوره فارابی اولاشامه کیتمش ایدی. شام او و قتلر مصر سلطانی آقشید محمد طوغوج طرفندن استیلا اولونمشدی. فارابی آقشیدک وفاتندن صو کرا شامدن مصره کچمش ایسه ده بوراده اوزون اوزادییه قالماش ایدی. مصردن حلبه دوندی، سیف الدوله یی حلبده بولدی، سیف الدوله [۳۳۳] ده حلبی آقشید نامنه اداره ایدن احمد بن سعید الکلابی دن ضبط ایلمش، بنی حمدانک حلب شعبه سنی تشکیل ایتمش ایدی [۵]، [۳۳۴] ده مصر و دمشق حکمداری آقشید دمشقده وفات ایتمکه سیف الدوله شام اوزرینه یوروش، شامی ضبط ایلمش ایدی. سیاه و خادیم کافور، مصری اله کچردکن صو کرا دمشقه کله رک سیف الدوله یی دمشقدن چیقارمش ایدی، بونک اوزرینه

[۱] شیخ الاسلام ابن تیمیة الحرانی نک شو بوزلری نه کوزلدر: اکثریا دنیایی فساد و یرن یاریم متکلم، یاریم متفق، یاریم متطبب، یاریم نحو جی دز. او ادیانی، او بری عمرانی، دها او بری ابدانی، بوده اسانی فساد و یرر

[۲] اسلام آنسیقلو پدیسی

[۳] ابن ابی اصیبعه، بارون قارادووو

[۴] اخبار حکماده مصره کیتدیکی یازیلی دکیلدر

[۵] آل حمدانک موصل شعبه سی دها اول [۲۹۳] عبدالله بن حمدان طرفندن تأسیس ایدلمش ایدی. ابن خلکانک حلب تاریخنده کوردیکنه باقیلر سه آل حمدان اولا حلبه کیرن حسین بن سعید ایتمش، او وقت سیف الدوله واسط حوالیسنه صاحب ایتمش

سیف الدوله تکرار حلبه دوندی [۱]. فارابی نك شامده ارتحالی اثناسنده نمازنده بولوندیغنه کوره بو حادثه فارابی نك وفاتندن صوکره تحدث ایتشدر .
 فارابی نك بغداددن قالقه ب حلبه دوغریدن دوغری یه عزیمت ایتدیکی ویا شامه ، شامدن مصره اوغرایه رق کلدیکی ده واضح دکیلدر . انجاق سیف الدوله کی استقامت وسیرت وعدالتی ایله تمیز ایتش برامیرک معیتنده بولوندیغی ، شامده ارتحال ایتدیکی شک وشبهه دن عاریدر .
 فارابی کوردیکی اعزاز واکراملر قارشوسنده مشرب فیلسوفانه سنی اصلاد کیشدر میور ، کندوسنه تخصیص اولونان یوکسک معاشی قبول ایتیور ، کچنه بیله جک قادار بر پاره یه ، یومیه دورت درهم کوموشه [۲] قناعت ایدیور ایدی . فارابی برلقمه ، برخرقه یه قناعت ایدر ایدی ، نه قیافته باقار ، نه معاش آرار ، نه مسکن قیغوسنده بولونور ایدی . تام معناسیله زاهد ایدی .

نه زاهدرا درم باید نه دینار چوبستد زاهد دیگر بدست آر [۳]

فارابی مناصب دنیویه دن دکیل ، مناقب طبیعیه دن ؛ حکومت دیوانندن دکیل ، طبیعت بستانندن ذوقیات اولور ایدی ، بوکا مبنی حیات سیاسییه یاناشمامش ، حیات علمیه دن بر آن خالی قالمامش ، ارتحاله قادار ملی قیافتی ، تورک البسه سنی چیقارمامش ایدی ؛ عراقک دغدغه لی محیطندن قاچش ، سوریه نك آسوده محیطنده قرار قیلمش ایدی .

متأخرین متکلمینک ائمه سندن اولوب فخر رازی مسلکینی توسیع ایدن سیف الدین آمدینک بیانه کوره فارابی اوائل حیاتنده دمشقده بر بستان بکجیسی ایمش ، فقط فلسفه یه مراقلی اولمغه بوش زماننی فلسفه تتبعاته حصر ایدر ، متقدمین فلاسفه نك آرا و افکارینی ارشدریر ، معنارینی شرح ایلر ایمش . زوکورتلککندن ناشی کیجه لری محافظک قندیلندن استفاده ایدر ، صباحلره قادار مطالعه ایله مشغول اولور ایمش . صوکرالری شانی عالی ، فضل وکالی ظاهر ، آثاری مشتهر اولمش ، تلیدلری چوغالمش ، زماننک برتکی ، عصرینک

[۱] سیف الدوله حلبده [۳۵۱] ده ارتحال ایتدی . [۳۹۵] ده حلب فاطمیه حکمدارلرندن حاکم بامرہ طرفندن ضبط اولوندی ، موصل شعبه سی ایسه ده اول [۳۶۸] ده آل بویه دن عضد الدوله طرفندن ضبط ایدلمش ایدی

[۲] بش غروش قادار کوموش پاره .

[۳] زاهده نه آلتون ، نه کوموش آچه یاراشیر . زاهد دنیلان کیمسه پاره آلاجق اولورسه او زاهد دکندر ، کیت باشقا زاهد آرا - سعدی شیرازی

علامه سی اولمشدر . [۱] آمدينك بو بياني شامه دكيل ، بغداده عائد اوله جق در .

فارابی نك شهرى — فاراب باغچه لری فارابی طبیعتہ مفتون ایتش ایدی ، فارابی ، سوریہ محیطنده سربست ، آسوده بر حالده یشار ، انزوایی سور ، خلق ایله اوتوروب قالمه دن خوشلنمز ایدی . شامده بولون دینی مدتیجه پیکار باشلر نده ویا اغاچلری بر برینه صار ماشوب دولاشان بغچه لرده ، آغاچلر آلتنده اوتوریر ، اوراده تألیفات ایله مشغول اولور ایدی . مشتاق علم اولانلر اورایه نوبت نوبت کلیرلر ایدی . ایشته بو حال اوکا شعر سویله دیور ایدی . فارابی انزوایه چکیلمه سنی ، افکار فلسفیه سنی منظوم وجیزه لر ایله افاده ایدیور ، آنا دیلی اولمیان عربجه ده شعرلر سویله دیور ایدی . فقط شعرلرینک کندوسنه نسبتی قطعی دکیلر . کندوسنه نسبت اولونان شعرلر شونلردر :

۱ — لما رأيت الزمان نكسا	وليس في الصحبة انتفاع
كل رئيس به ملال	وكل رأس به صدا ع
لزمت بيتي وصنت عرضا	به من العزة اقتناع
اشرب بما اقتنيت راحا	لها على راحتى شعاع
لى من قوارير هاندامى	ومن قراقيرها سماع
واجتنى من حديث قوم	قد افقرت منهم البقاع [۲]

فارابی بوقطعه ایله انزوایه چکیلمه سنک اسبابی ایضاح ایدیور .

۲ — اخى خل حيز ذى باطل	وكن للحقايق فى حيز
فما الدار دار خلود [مقام] لنا	ولا المرء فى الارض بالمعجز
وهل نحن الا خطوط وقعن	على نقطة (كرة) وقع مستوفز
ينافس هذا لهذا على	اقل من الكلام الموجز

[۱] ابن ابی اصیبه

[۲] وقتا که زمانی باش آشاغی دوشوک کوردم ، صحبتنده ده هیچ بر فائده بوله مدم . بوتون رئیسلی غمدن ، تاسه دن اوتیه بریه چابالیهوب دوشمش ، بوتون باشلی ایسه بر آغری طوتمش کوردم . آریتی اویمه چکیلدم ، شان و شرفی قورودم . عزت و احترامه مقابل بونکله اکتفا ایتدم . بن امک چکوب قازانديغمه قارشى باده نوش اولورم . باده بنم استراحتمه شعله لر صاچار ، هله اونک قدحلی یوقی ؟ ایشته او ، بنم عشرته کی آرقداشلرمدر . صراخیلردن دوکولور ایکن حیقاردینی سسده بنم سازمدر .

محیط السموات اولی بنا فیکم ذالتراحم (فماذا التنافس) فی المרכז [۱]

فارابی بو قطعه ایله افکار فلسفیه سنی بیلدیریور . ابن خلدکان بو قطعه یی محمد بن عبد الملکه اسناد ایدیور .

صوان الحکمه ده فارابی یه شویله بر شعر نسبت اولونمشدر :

وما تلوم جسمی من لقائکم	الا وقلی الیکم شبق عجل
وکیف یقعد مشتاق یحرکه	الیکم الباعثان الشوق والامل
فان نهضت فالی غیرکم وطر	وکیف ذاک و مالی منکم بدل
و کم تعرض الی الاقوام قبلکم	یستأذنون علی قلی فما وصلوا [۲]

الفلاکه و المفلو کینده شویله بر شعرده واردر :

— بزجایتین قطعت عمری	وعلیهما عولت امری
فزجاجة ملئت بحبر	وزجاجة ملئت بخمر
فبذی ادون حکمتی	وبذی ازیل هموم صدری [۳]

بو وایلاک قطعه ایله فارابی نک باده یه دوشکون اولدینی آ کلاشیلور . فارابی غموم و هموم کندینی بورودیکی زمان دفع غم ایچون باده نوش اولویور ، باده استراحتنه شعله لر صاحیور . فارابی یه نسبت اولونان بوشعرلر ایله ، ابن خلدکاندن نقل ایتدی کمزایچکی حکایه سی آره سنده

[۱] قرداشم ؟ باطل یری براقده حقیقت یرنده بولون . بوسرای بزم ایچین دائم قالدق بر سرای [ویا اقامتگاه] دکیلدر . انسان یر یوزنده صاحب حقیقی سنی عاجز براقه ماز ، اونک حکمی البته یرینی بوله حق در . بز چومه لوب اوتوران ، صیچرایوب قالمغه حاضر لانا ، عجله عجله دونان بر نقطه [ویا برکزه] اورتیه سنده کی خطرلردن باشقا برشی می یز ؟ آزدن آزه برسوزه قارشی اوتیه کی بریکی ایله دیدیشیر دوریر . بزه کوك محیطنده ، اوکنیش ساحه ده دونوب دولاشمق کړک ایکن نه اولویورده مرکزه صقیثوب دورویورزا ! [ویا دیدیشوب دوریورز] .

[۲] قابم سزه قارشی پک آرزو کش و عجل اولدینی حالد جسمم جمال کزه منتظر اولدی دوردی . بر عاشق مشتاق که اونی شوق وامل کبی ایکی مشوق تحریک ایدرسه ارتق او ، نصل یرنده اوتوره . بیلیر ؟ شاید دبره نوب قالدق اولور ایهم بزم سزدن باشقا بر دیله کم اولابیلیرمی ؟ نصل اولابیلرکه بزم سزه بدل اوله رق هیچ برشیتم یوقدر . سزدن او نیجه جماعت یولی کسمشله ، بکا یوزلرینی چویرمشلردی ده قلبمه کیرمک ایچون استیذاند بولونمشلر ایدی . بویله ایکن ینه قلبمه کیره مدیلردی .

[۳] بن عمری ایکی قدح ایله کچیردم . ایشلرمی آنجاق او ایکی قدحه طایدم . قدحک بری مرکب ایله دیکری شراب ایله طولودر ، مرکب طولو قدح ایله حکمتی تدوین ایدرم . شراب طولو قدح ایله ده کوکسمده کی صیقینتی پی دفع ایله رم .

سناقض یوقدر . فارابی یالیکز قالب کندیسنی ایچ صیقنقیسی باصنجه ، یورغون دوشونجه دفع غم ، تأمین استراحت ایچوندم چکیور . ایچکی پی سویور، فقط بزم عشرتده بولونمدهن خوشلنمیور دیمک اولور . ابن ابی اصیبعده مذکور اولدیغنه کوره فارابی «خمریحانی» [۱] ایچر ایمش .

فارابی نیک ارتحالی — فیلسوف بی مدانی ، ابونصر فارابی [۳۳۹ - ۹۵۰] سنه سنده شامده ارتحال داربقا ایتشدر ، جنازه سنده سیف الدوله حاضر بولونمش ، کزیده برجماعت ایله باب صغیرده احضار اولونان مقبره دفن اولونمشدر . فارابی ارتحالنده سکسان یاشنی بولمش ایدی .

دیگر برروایتیه کوره فارابی شامدن عسقلانه یوللانمش ایدی ، یولده خرسزلر طرفندن یاقه لاندی . « حیوانلریمی ، سلاحلریمی ، البسه می آلیک ، تک بنی اولدرمه ییک » دیمش ایسه ده خونخوار خرسزلر بوکا راضی اولمدیلر ، فارابی بالضروره نفسنی مدافعه یه مجبور اولدی ، نهایت خرسزلر طرفندن قتل اولوندی . بو حادثه فحیعه اوزرینه شامدن خرسزلر تعقیب اولونهرق اخذ وکرفت اولونمش ، فیلسوفمیزک قبری یاننده آغاچلره آصیلیمش ایدی [۲] . بوروایتیه کوره فارابی ینه سیف الدوله نیک لطفدیده لرندن شاعرمتنبی کبی یول کسیمیجیلرک تیغ غدیرینه اوغرامش اولویور [۳]

فارابی نیک ارتحالی ایله الشیخ الرئیس ابن سینانک تولدی تاریخی آره سنده تام اوتوز سنه واردر .

فارابی نیک دعاسی — ابن ابی اصیبعه اوزون اوزادی یه فارابی نیک دعاسنی یازیور: فارابی جناب حقه قارشو اولان نیازنده « واجب الوجود، علة العلل، قدیم لم یزل » ندالریله باشلا یور ، جناب حقدن کندیسنی خطالردن قورومه سنی، املی اولان رضای باری یه موافق بر عمله موفق

[۱] حالمس ، کوزل قوقولی شراب

[۲] صوان الحکمة

[۳] متنبی ده فارابی کبی یولده تعرضه اوغرار، هر نه قادار متعرضلره قارشو طورور ایسه ده نهایت مغلوب اوله جغنی حس ایدر ، قاچمغه باشلار . کوله سی :

« فالخیل واللیل والبیضاء تعرفنی والحرب والضرب والقرطاس والقلم

— بنی آتده طانیر ، کیجه ده طانیر ، صحرا ده طانیر ، حرب ده طانیر ، ضرب ده طانیر ، کاغده طانیر ، قلم ده طانیر » بیتنی سویله یان سن دکیلمی سک؟ دیر . بوسوز اوزینه متنبی عار فراردن فرار ایدرک دوز ، مقتول دوشر .

ایله مه سنی ، امورنده حسن عاقبتنی ، مقصدلرینه ، مطلبلرینه نائل اولمه سنی ، بها حله لرینی کیدرمه سنی ، انبیانک شرف وعزتی ، اغنیانک سعادتی ، حکمانک علم ومعرفتی ، صلحانک خشوعی ایله متصف قیلمه سنی نیاز ایدیور . شقاوت وفنا عالمرندن خلاصنی ، صدیقلر ، شهیدلر ایله برابر اخوان صفا ، اصحاب وفا و سکنه سمان اولمه سنی ایسته یور . « سن او یله بر تا گریسک که سندن باشقا اصلا طایه جق یوقدر . ای اشیانک علتی ! یرک ، کوکک نوری ! بکا عقل فعالدن برفیض احسان ایت ؛ اکرام وانعام ، لطف واحسان صاحبی اولان ذات اجل واعلی ! نفسمی حکمت نورلریله تطهیر ایت . احسان ایتدیگک نعمته قارشى بکاشکر الهام ایت ، بکا حق حق اوله رق کوستر ، حقه اتباع خصوصنی بکا الهام ایت . بکا باطلی ده باطل کوستر ، اونى اعتقاد واستماع ایتمه می بکا حرام قیل . نفسمی هیولی طینتندن تطهیر ایت . علت اولی سنسک »

یا علة الاشياء جمعاً والذي
رب السموات الطباق ومركز
انى دعوتك مستجيراً مذبذباً
فانظر خطيئة مذنب ومقصر

هذب بفيض منك رب الكل من
كدر الطبيعة والعناصر عنصرى [۱]

« اللهم ! اشخاص علویه نك ، اجرام فلکیه نك ، ارواح سماویه نك ربى ! شهوت بشریه یه ، دنیاى دنیه یه محبت خصوصى قولگى یگدى ، ارتیق عصمتکی بوقاریشقلغه ، بو بولاشقلغه ، قارشى بکا برقالقان ، تقوا کی ده حدی آشمغه قارشى بکا برقلعه یاب . سن هرشیئى قاوارارسک . اللهم ! بنی درت طبیعتک اسارتندن [۲] قورتار . پک کنیش اولان ساحه گه ، پک یوکسک اولان جواربگه نقل ایت .

اللهم ! بکا کفایت مقداری ویرده بونی بنم ایله توبراغه عائد جسملر ، عالم کونه عائد صقینتیلر ارسنده اولان مذموم علاقه لری کسمبکه سبب قیل . حکمتی ده نفسمک عوالم الهیه وارواح سماویه ایله برلشمه سینه بادی قیل .

[۱] بوتون اشیانک علتی اولان ، بوتون اشیا کندی مبدول فیضندن اولان تا کرى ! اورته سنده تملى طوپراقدن ، دکزلردن بر مرکزى بولونان کوک طبقه سنک صاحبی ! بن حفظ وحمايه کی نیاز ایدرک کناهکار اوله رق سکا یالوار یورم . سنده کناهکار ، قصورلی قولگک کناهنی یارلیغا . بوتون عالمک ربى اولان الله ! زد صمدانیتکدن وارد اوله جق فیضک ایله - عناصر ، ینه عنصرم قاله رق - بنی طبیعت بولانیقلرندن تمیزله .

[۲] حراریت ، برودت ، رطوبت ، یبوست .

اللهم ! شریف اولان روح القدس ایله نفسی تطهیر ایت، حکمت بالغه یی عقلمدہ ، جسممدہ یر ایت . ملائکہ یی عالم طبیعتہ بدل بکا یولداش ایت .
اللهم ! بکا هدايت الهام ایت، ایمانی تقوا ایله محکم قیل ، دنیا محبتنی نفسمه منفور کوستر .

اللهم ! ذاتی فانی اولان شهوتلره قارشى قوتلی قیل . نفسی نفوس باقیه منزلترینه قاووشدیر . بنی یوکسک جنتلرده شرفلی ، بهالی اولان جوهرلر جمله سندن قیل ... الخ »

فارابی نك حکمیاتی — فارابی نك حکمیاته عاڈسوزلری واردر، باشلیجه سی شو ایکسی دره :
— تمام السعادة بكمالكم الاخلاق كما ان تمام الشجر بالثمر [۱]

— من رفع نفسه فوق قدرها صارت نفسه محجوبة عن نيل كمالها [۲]

فارابی مضمهره کی تفسیرلر — فارابی کرک اسلام مؤلفلر نجه، کرک مستشر قارجه لسان تجیل ایله یاد ایدلمشدر : « فارابی نك واقف اولدیغی فنونده هیچ برکیمسه اونك مرتبه سنه حقیقه مامشدر . ابن سینا بیله اونك اثرلرندن پك چوق استفاده ایتدیکنی کتابلرنده اعتراف ایدیور ایدی » [۳]

« فارابی حکمتده بوتون اقرانه فائق ایدی ، تحقیق خصوصنده اقرانی فرسخ فرسخ کچمش ایدی . منطق کتابلرینی شرح ، منطق غوامضی اظهار ، اسرارینی کشف ایله مش ، اونلره ال صونمه سنی قولایلشدرمش ایدی . هرکسک محتاج اولدیغی شیئی صحیح عباره ایله ، لطیف اشارت ایله بر کتابلرده طوپیلاش ایدی ، حنی الکندی وباشقالرینک تحلیل وانحاء تعلیم [۴] صناعتنده کوزلرندن قاچدیغی نقطه لره اشارت ایتش ایدی » [۵]

« فارابی بر فیلسوف کامل ، بر امام فاضل ایدی . حکمتده متبحر ، ریاضیاتده سربلند ، نفسی فنالقلردن پاک ، ذکاسی قوتلی ایدی . دبدبه دنیا دن مجتنب ، کندینه یته جک قادار اولان مقداره قانع ایدی . فلاسفه متقدمین سیرتنده ایدی ، صنعت طبعده ده قوتلی ایدی . » [۶]

[۱] سعادتک کمالی مکارم اخلاق ایله در . اغاجک کمالی میوه ایله اولدیغی کبی .

[۲] هرکیم نفسی مرتبه سنک اوستنه چیقاریر ایسه نفسی کجه ایرمه دن محروم قالیر .

[۳] ابن خلکان

[۴] متودلر حقنده .

[۵] قاضی صاعد وقفطی .

[۶] ابن ابی اصیبه .

«فارابی فلاسفه اسلامی‌ها را سنده هپسندن اکبر، احاطه ایتدیکی علوم هپسندن اکثردر، هیچ بری اونک مرتبه‌سنه یتیشه مامشدر» [۱]
 «فارابی نك منطق، طبیعیات، الهیات و سیاسیات کتابلری حد مطلوبه بالغ، دوره علیایه واصل اولمشدر»

بارون قارادوو بوسوزی مورخ ابوالفرجدن نقل ایتدکدن صو کرا «فارابی نك برچوق مهم آثاری المзде اولمغله بو حکمی بالذات بزم ویرمکلکمز لایق اولور» دیور.
 «فارابی ابن سینادن اول اک بویوک بر فیلسوفدر» [۲]

فارابی نك اضرقتی -- فارابی عقیف ایدی، فسق و فجوردرن، غدر و خیانتدن، مکر و حیلدن چوق، پک چوق اوزاق ایدی، وظیفه‌سنی حقیله ایفا ایدر، علمه، علمایه تعظیم ایلر ایدی، علمی مال قازانمغه آلت قیلمز ایدی. پاره قازانمق ایچین علم تحصیل ایتماش ایدی. علمی صنعت، مکسب قسمندن صایماز ایدی، علمی علم ایچون الله ایدر ایدی، بو حالله مخالف اولانلره «یالانچی حکیم، قالب اجه» دیر ایدی. علم حکمته شروع ایده جک اولان ذات ایچون «کنج، صحیح المزاج، مؤدب اولمیدر» دیر ایدی [۳]
 فارابی بی اخلاقی تصوفک درین کوشه‌لرینه قدار طالدرمش ایدی.

فارابی نك طبابتی — فارابی دیگر فلاسفه اسلام، شرق فیلسوفلری کبی علوم طبییه ایله اشتغال ایتماش ایدی، فارابی متبحر بر جامعه علوم ایدی. طبدهده قوتلی ایدی [۴]
 یالیکز اسلافندن الکندی، رازی؛ اخلافندن ابن سینا کبی بالفعل اجرای طبابت ایتماش ایدی. ابن ابی اصیبعه فارابی بی شام اطبا سنک باشنده ذکر ایدیور.

ابو نصر لر — فارابیدن باشقا ابونصر کینه‌لی بر طاقم ذوات‌دها وار ایدی: ابونصر بن اسدالفارقی، ابو نصر بن جهیر، ابو نصر بن لؤلؤ، ابو نصر الاغانی، ابو نصر طیب السمرقندی کبی. مشاهیر اسلام ایچنده ابو نصر فارابی ایکیدر. بری فیلسوفمز، دیگرده صحاح جوهری صاحبی در [۵].

[۱] موضوعات العلوم، اجمعالعلوم

[۲] اسلام انسیکلوپدیسی. دیگر لرینک تلقلیری ده دها صو کرا یازیلله جق در.

[۳] صوان الحکمة

[۴] ابن ابی اصیبعه

[۵] ارشاد الاریب

فیلسوفقزک ابو نصر کنیه سی بعض کره التباسی موجب اولورایدی، آثار باقیه ده بیان اولوندیغنه کوره وانبرغ ابونصر بن عراقی ابو نصر فارابی ظن ایتش ایدی . فیلسوفقزده مالیخولیا [۱] عارض اولدیغنه دائر برحکایه ده اسناد اولونیور :

ابوالنصر برکون دجله کنارنده برخرماجی یه راست کلیر « کیف تبیع التمر » [۲] دیر، خرماجی موافق بر جواب ویره مز. بونک اوزربنه ابونصر قیزار « به آدم! بن سکا [کیف] دن صوریورم ، سن ایسه [کم] الله جواب ویریورسک » دیر . حال بوکه بو حکایه ابونصر طبیب السمرقندی یه عائددر [۳]

۲ - ماده فلسفیه سی

فارابی نیک حیات علمیه سنی تدقیق ایتدکن صوکر ماده فلسفیه سنی ، منبع الهامی ، هانکی فلسفه لردن متأثر اولدیغنی، فلسفه سنی نه کی تملار اوزربنه قوردیغنی تدقیق ایده جکیز. فلسفه تاریخنده اک مهم بر مسئله اولان بو خصوصی کرکی کی آ کلامق ایچون اول باول بولوندیغنی عصری بر کره کوزدن کچیره لم . نته کیم ابن سینایی اوزون اوزادی یه تدقیق ایدن مشهور مستشرق بارون قارادووو اول امرده قرآن کریمک الهیاتی، معتزله فرقه سی، مترجملر، فیلسوفلر و موسوعاتجیلر [آنسیقلوپه دیست] حقنده معلومات کافی ویردکن صوکره ابن سینانک حیاتی، آثاری، منطقی، طبیعیاتی، روحیاتی، مابعدالطبیعه سی، تصوفی حقنده تدقیقاته کیریشمشدر .

فارابی یه عائد اولان بوکی خصوصاتی آنجاق ماده فلسفیه سنه برمدخل اولق اوزره ذکر ایده جکیز .

اسلام فلسفه نیک ثابت نقطه سی -- فیلسوف بی نظیر ابونصر ساحه فلسفه یه آتیلدیغنی زمان اسلام آره سننده فلسفه وعلوم مثبتیه تمامیه شایع اولمش ایدی، عصری شعشعه لی بر عصر ایدی. ایرانده اسکیدن قالان مجوس وصابئه مذهبلی ظهور اسلام ایله بی مجال قالمشله ایسه ده نور اسلام تمامیه اونلری سوندیرمالمشدی. اسلاملرک مجوس وصابئه ایله اختلاطلری

[۱] قره سودا

[۲] خرماجی فصل صاتیورسک ؟

[۳] صوان الحکمة

قرآن مبینک کتیردیکی توحیدی مختلف صورتلرده تلقی یه بادی اولدی. اسلامک مقدس و معظم کتابی اولان قرآن مبین بر فلسفه کتابی دکیل ایدی. فقط فلسفه موضوعاتندن اولان توحید باری، تبلیغ ایدیور ایدی. توحید قرآن عقیده مسلمان ایچون تام بر تمیل طاشی، اسلام فلسفه سنک ثابت بر نقطه سی ایدی. قرآن بو حقیقتی تبلیغ ایتمکله بونی رأساً تحری ایتمک اسلام فلسفه سنک موضوعنده داخل دکیل ایدی. فقط وحی ایله تبلیغ اولونان بو حقیقتی تحلیل ایتمک، عقلا ثابت بر حقیقت حالنه کتیرمک، وحی ایله عقلک توافقی درمیان ایتمک، حقیقت قرآنییه یی اووقتلر یشایان فلسفه یه موافق بر صورتده ایضاح ایتمک انتضا ایدیور ایدی.

ایلمک حرکت فلسفیه — مسلمانلره هنوز آثار یونانیه نقل اولونمهدن اول اسلام مملکتستنده، عصر اول هجرینک نهایتلرینه دوغری بر حرکت فلسفیه باشلادی، ایلمک دفعه بصره ده معبدالجهنی ایله توحید قرآنک تمامندن اولان «قدر» انکار اولوندی، بویله جه توحید قرآن انظار فلسفیه نك بر موضوعی اولدی، قدریه مذهبی حقیقدی. ایشته بو حال فلسفه تتبعاته بر مبدء ایدی. براز صوکر ا غیلان دمشق شامده معبدالجهنی یی نعقیب ایدیور ایدی، بو حرکتده مجوسی مذهبک تأثیری کورولیور ایدی. دها صوکر یینه بصره ده واصل بن عطا ایله عمرو بن باب قدریه مذهبی معتزله مذهبیه قلب ایدیورلر ایدی. معتزله، اراده باری، علم سببجانی، اراده بشر بحثلرنده جماعته مخالف ایضاحاتده بولنیورلر ایدی، اصل فلاسفه دن اول بر حیات فلسفیه تمرکز ایتدرمشلر، مستقلا اراده بشر، تمامیه اراده جزئی طرفداری اولمشلر ایدی. کندیلرینه ویریلان «قدریه» عنوانی آتارلر، «عدلیه، توحیدیه» عنوانی آلیرلر ایدی.

عصر ثانیده حرانی جعد بن درهم ایله شامده صفات الهیه انکار اولونهرق مخالف بر طرزده ایضاح اولونیور، ذات باری بر ذات بحث، صفات و افعال دن مجرد قوری بر ذات تلقی اولونیوردی. حران صائبه مرکزی اولمغله بونده ده صائبه مذهبک تأثیری کوریلیور ایدی. جعدی بعضلری مانویه رئیس تلقی ایتمشلرایسه ده دوغری دکیلدر. جعد بن درهمک اورته یه سوردیکی «تعطیل صفات» مسئله سی شامده انکشاف ایده مدی. جعد حکمدار طرفندن عراقه کوندرلدی. صوکر ا جعد جهم بن صفوانی بولوب مذهبی اوکا تلقین ایتمش ایدی. عراق والیدی خالد القسری بر قربان بایرامنده جعدی بوغازلادی، جهمده سالم بن

احور طرفندن قتل اولوندى ، بویلهجه بو مذهبك انكشافی انجاق آثار فلسفیهك تتبع و تدقیقی سایه سنده اوچنچی عصرده وقوع بولدی .

ممارسی كلامیهك تأسیسی — آثار یونانیهك انتشاریله اهل اعتزال اونلری مطالعهیه قویولمشلر ، بوسایهده فیکر فلسفیله ترقی ایتدرمشلر ایدی ، بونلرک باشنده ابوالهذیل بولنیور ایدی . ابوالهذیل البصری بغدادده فلسفه تحصیل ایتدی ، ارقداشی ابراهیم نظامده بصره متکلمیندن اولوب برچوق فلسفه یونانیه کتابلری تدقیق ایتمش ایدی . مأمون بو ایکیسنی سراینه آلدی . ابوالهذیل و نظام ، بعضی اختلافات ایله برابر بر فلسفه کلامیه مدرسه سی تأسیس ایتمشلر ایدی . ابوالهذیل امبذوقلس و ذیمقراطیس نظریه لری ، نظام ایسه انکساغورث نظریه سی قواعد کلامیه ایله براشدیوریورلر ایدی ، ثمامه بن اشرس النیری ، معمر بن عبادالسلامی ، بشر بن معتمر ، جاحظ ، ابوعلی جبائی ، اوغلی ابوهاشم جبائی ایله اهل اعتزال مدرسه سی فارابی زمانه قادار بر شکل متکامل آلمش ایدی [۱] . جهمییهك اورتیه سوردیکی « انکار صفات » ده اهل اعتزال مدرسه سنك بر اصل مهمی ایدی . اهل اعتزال بویلهجه قدریه و جهمییه مذهبلری بلع ایتمش ، فرق کلامیه فلاسفه سی اولمش ایدی . معتزله یه مخصوص اولان مذهب کفر ایله ایمان ارسنده متوسط بر درجه ، فسق بولمق خصوصی ایدی . معتزله مذهبی اسلام دولتلی ارسنده سرعتلی برانتشاره مظهر اولدی . فقط جماعتدن ، جمهوردن ، سلفدن آیرییلان بوفر قیه قارشى کلابیه ، اشعریه ، کرامیه کی صفاتییه مذهبی حیقدی .

اوچنچی عصرده ابن کلاب البصری طرفندن سلف مذهبی ایله مذهب اعتزال ارسنده متوسط اولمق اوزره اهل سنت علم کلامی ، بر مدرسه کلامیه ظهور ایتدی . اهل اعتزال هم صفات ، هم افعال باری یی انکار ایدر ، سلف ایسه هر ایکیسنی اثبات ایلر ایدی ، ابن کلاب جناب حقه لازم اولان صفات ذاتیه یی اثبات ایدوب مشیت و قدرت سبحانییه تعلق ایدن صفات و افعال اختیاریهك جناب حق ایله قیامت انکار ایتدی . فارابی زمانه قادار قادار کلابیه مدرسه سی اشعریه مدرسه سی ایله بر شکل نوین احراز ایتمش ایدی . بوندن

[۱] نظامك اصحابی ازان جمله احمد بن حابط ایله فضل حدبی « ناسخ » عقیده سی تلقین ایدیورلر ایدی ، رؤیت باری اهل اعتزاله کلاماً انکار اولوندینی حالدده بونلر بر اصل فلسفی ایله ایضاح ایدیورلر ، اك اول ابداع اولونان موجوداته صورتلری افاضه ایدن عقل فعالی رؤیتدن عبارتدر دیورلر ایدی .

باشقا فارابی نك مملكتی اولان ماوراءالنهرده ماسبقده بیان اولوندیغی اوزره حنفیلره مخصوص برده ماتریدییه مدرسه سی تأسس ایتیش ایدی .

ابن کلابدن صوکرّا محمد بن کرام کلدی ، ابن کلابه مخالفت ایله افعال و صفات اختیاریه نك جناب حق ایله قیامنی قبول ایتدی ، سلفه یاقلاشدی . فقط « الله جسم در ، اجسام کبی جسم دکیلدر ، صفات الهیه ، اعراضدر » دیور ایدی . صفاتییه ایچنده دها ایلرو کیدنلر بولوندی . مشبهه و مجسمه کبی مذهبلرده ظهور ایتدی . بویله اولقله برابر یینه مدرسه کلامیه یی اشاعره ایله معتزله تمثیل ایدیورلر ایدی .

فلسفه ترجمه لری — اسلامده مدرسه فلسفیه آثار فلسفیه نك نقل و ترجمه سندن صوکرّا تأسس ایتیشدر . ایلك دور اسلامده طب ، نجوم ، فیزیک فلسفیه یك صیقی صورتده مربوط ایدی . دها برنجی عصر هجریده امویلر زماننده برطاقم آثار طبییه ترجمه ایدلش ایدی . بصره اطباسندن سریانی الاصل و یهودی المذهب ، ماسرجون راهب امرونك طب کتابخی عربجهیه ترجمه ایتیش ایدی . بو برکناش ایدی [۱] ، اسکی کناشلرک الایسندن ایدی ؛ خالد ابن یزیدك امری ایله کیمیا عربجهیه نقل اولونمش ایدی . فقط اصل ترجمه دوری عصر ثانیده المنصور ایله باشلار : [۱۳۶ - ۱۵۸] . ترجمه هر علمه عائد ایدی . یوقسا برعلمه منحصر دکیل ایدی . یونانی دن ، عبرانیلردن ، سریانیلردن ، هندلیلردن ، ایرانیلردن مختلف علوم ، فلسفه ، مذاهب عربجهیه نقل اولونیوردی .

المنصور برطاقم آثار اجنبیه نك مثلاً بطلمیوسك « مجسطی » سی ، کلیله و دمنه ، سند هند ، ارسطو منطقنك مختلف کتابلری ، اقلیدسك « éléments » کتابی ایله [۲] روملرک ، ایرانیلرک ، سریانیلرک آثار سائره سنك ترجمه لرینی امر ایتیش ایدی . کلیله و دمنه ابن المقفع [۳] طرفندن ترجمه ایدلدی . ابن المقفع او عصرک متبحر لرندن ایدی ، مانویه ، دیصانیه ، مرقونییه [۴] عائد آثارده فارسیدن ترجمه ایدلدی . عربلر هند ایله ایرانك منبع نور اولمه سنه بناءً بالخاصه اورایه کوزلرینی دوندیریورلر ایدی . بویله اولقله برابر ابن المقفع ارسطونك العباده سنی ده ترجمه

[۱] کناش سریانی لماننده قواعد و فوائد مجموعه سی دیمکدرکه عربجهیه مقابلی « حاوی » در . سریانی مترجملری بوکله یی عیناً استعمال ایتیشلر ایدی . نورعثمانیه کتبخانه سنده رازییه اسناد اولونمش برکناش وارد .

[۲] کتابك اسمی الارکان در ، روملر « الاستقصات » دیرلر — الکندییه باقیله

[۳] ابن المقفع اصلاً ایرانی ایدی . بصره ده اقامت ایدردی ، [۱۴۰] ده وفات ایتیش ایدی .

[۴] مجوسی مذهبك شعبه لریدر . الکندییه باقیله

ایتدی. [۱۵۹] تاریخنده برهاندلی حساب و نجوم هندی یه عاڈ برکتاب کتیرمش ایدی، بوکا «سند هند» [۱] دینیور ایدی. ترجمه کیفیتنی مأمون تمامله مش، بغدادده آریجه بر ترجمه دائره سی [دارالحکمه] آچمش ایدی، بونک ریاستنده حنین بن اسحاق بولنیوردی [۲]. بووظیفه متوکل زمانه قادار دوام ایتمش ایدی.

حنین بن اسحاق طیب، ماهر برکمال ایدی، لسان عربی و یونانیده فصیح ایدی، حکمت کتابلرینی سریانی و عربجه یه نقل خصوصنی درعهده ایتمش ایدی [۳]. حنین حکمت کتابلرینی الدن کلدیکی قادار الده ایتک املیه بلاد رومه کیتمش ایدی. اوراده ایکی سنه قادار قالدی، بغداددن ایرانه، خلیل بن احمددن لسان عربی بی تحصیلنی اکمال خصوصنده ده بصره یه کیتمش ایدی. حنینک ایکی اوغلی وار ایدی. بری اسحاق، دیکری داود ایدی. اسحاق ترجمه بی درعهده ایتدی، فلسفه یه میل ایتدی [۴]. داود ایسه طیب ایدی. حنینک ایکی شاگردی وار ایدی: بری اوغلی اسحاق، دیکری ییکنی حبیش ایدی. حبیشک ترجمه لرینک چوغی استاذی حنینه اسناد اولونمش ایدی. حنین اوکا تعظیم ایدر، اونی تقدیم ایدر ایدی [۵]. بعلبکلی قسطا بن لقاده حاذق برطیب، بیوک بر فیلسوف ایدی.

خرستیان مترجلردن باشقا صابئی مترجلرده وار ایدی. بونلرک اک مشهوری ثابت بن قره ایدی. ثابت بن قره مشهور بر فیلسوف ایدی، عربی، سریانی، رومی لسانلرینی ای بیلیر ایدی، منطق، حساب، هندسه، هیئت، نجوم حقنده برچوق اثرلری وار ایدی، فقط هیچ بر اثر فلسفیی اله کچما مشدر. ثابت بن قره مجسطایی ترجمه ویا تصحیح ایتمش ایدی. مذهب صابئه حقنده آثار یازمش ایدی، نصرانیلردن عیسی بن اسید تلیدی ایدی، عیسی ده لسان سریانی دن لسان عربی یه نقل ایدر ایدی.

صابئیلردن برچوق حکما کلش ایدی: ثابت بن قره دن باشقا سنان بن ثابت، ابراهیم بن زهرون کبی فلاسفه فارابیدن اول؛ ثابت بن سنان، ابراهیم بن هلال، هلال بن ابراهیم، کبی فلاسفه ده فارابیدن صوکر اکلش ایدی. سنان بن ثابت اوغلی، ثابت بن سنان ده

[۱] مبادیء فلك دیمکدر - الکندی یه باقله

[۲] اک بیوکلری حنین ایله ثابت بن قره و عمر بن فرخان الطبری ایدی الکندی ده اووقت

مترجلرک بیوکلرندن ایسه ده آیلقلی مترجم، دارالحکمه مترجلرندن دکیل ایدی.

[۳] نته کیم ارسطونک العبارة سنی، قیاس ایله برهانک بر قسمنی سریانی لسانه نقل ایتشدر

[۴] اسحاق العبارة بی، افلاکونک «سفسطه» سنی عربجه یه نقل ایتشدر

[۵] قفطی - بارون قارادووو

تورونی ایدی، ابو جعفر الخازن، محمد بن جابر البتانی کی مشاہیر ریاضیین و فلکییین ده فارابی نك معاصر لرندن ایدی [۱].

آثار فلسفیه دفعه اولاده کافی درجه ده دکیل ایدی، فارابی زمانه قادار، ارسطونك مکمل و کافی ترجمه لری یوق ایدی، فقط متادیا آثار یونانیه ترجمه اولدئمقده ایدی، فارابی زماندن سوکراده ترجمه دوام ایتمش ایدی. تلمیذی یحیی بن عدی ایله عیسی بن ابی زرعه بومیانده ایدی، بونلرک هر ایکسی ده یعقوبی [۲] نصرانیلرندن ایدی، عیسی ارسطو آثارینک اک صوڪ مترجمی ایدی.

فلسفه بر علم وحید، ترجمه لر سایه سنده تمادی ایدن جانلی بر علم اولویور ایدی. عربلرده دور تجدد آثار قدیمه یی و علوم اوائلی تدقیق سایه سنده حصول بولمش ایدی.

تعلیم ارهاغنك شرق صورت انتقالی — فارابی نك تالقیسنه کوره «فلسفه آتندن اسکندریه یه کچمش ایدی. بطلمیوسلر حکومتی زماننده فلسفه یالکز اسکندریه ده تعلیم اولونیور ایدی. بطلمیوسلر حکومتنك صوکنجیسی بولونان قله اوپاطره زمانه قادار بویله دوام ایتدی. بونلرک زماننده اون ایکی فلسفه معلمی کلمش ایدی، بری اندرینقوس دیمکله معروف ایدی، روما امپراطوری (برنجی قیصر) اوغستوس اسکندریه یی ضبط و تسخیر ایتدی، کتبخانه ده ارسطونك کتابلرینه راست کلدی که بونلر ارسطو و تلمیذی ثاوفرسطس زمانلرنده استتساخ اولونمش ایدی. ارسطو و تلمیذلری زماننده استتساخ و کندیلرندن تعلیم اولونمش اولان کتابلری یازدردی، دیگر کتابلردن صرف نظرایتدی، اوصره ده معلم اولان اندرینقوسه بر طاقم نسخه لر یازدروب رومایه کوندرلمه سنی، بر قسمنك ده اسکندریه ده براقیلمه سنی امر ایتدی. ایمپراطورک امری یرینه کلدی. اندرینقوس کتابلری رومایه کوتوردی [۳]. اسکندریه ده ده کندی-نه خلف براقدی، اوتارینخدن اعتباراً تعلیم اوجاغی ایکی یرده اولدی: اسکندریه، روما. روما ایله اسکندریه تدریسات فلسفیه ده عینی مأخذی تعقیب ایدیوردی. نصرانیتك ظهورینه قادار بویله دوام ایتدی، نصرانیتك ظهورنده روماده فلسفه تعلیمی قالمدی. یالیکز اسکندریه ده قالدی، صوکرارؤسای نصرانیه طوپلانهرق

[۱] بارون قارادووو صائبه میانده ثابت بن قره، سنان بن ثابت، محمد بن جابر، ابو جعفر الخازنی آلیور.

[۲] یعقوبیلر استانبول راهبیلرندن یعقوبک اتباعدن اولوب «اله، جسد عیسا ایله ظاهر در، ناسوت مسیح، مظهر حقدر» دیانلردر. قرآن کریمده «اله، مسیح بن مریمدر» دیدکلری بیلدیریلان نصاری یعقوبیلردر.

[۳] ارسطونك بعضی ر-اله لینی بولان بو ایدی - قفطی

یالیکز منطقک تعلیمنه مساعدده ایتدیلر . منطقدن اوتهسنی نصرانیتیه مضر کوردیلر [۱] .
 بوحال اسلامک ظهورینه، ظهورندن سوکرا خیلی زمانه قادار بویله دوام ایتدی . سوکرا
 تعالیم اوجاغی اسکندریه دن انطاکیه یه کچدی، بوراده برچوق زمان قالدی، نهایت انطاکیه ده
 بر تک معلم قالدی، بوندن ایکی ذات تعلیم ایتدیلر ، کتابلرینی یوکلہ نوب حیقوب کیتدیلر .
 بونلرک بری حرانی ، دیکری مروزی ایدی . مروزیدن ایکی ذات تعلیم ایتدی : ابراهیم
 مروزی، یوحنا بن جیلان . حرانیدن ده پاپاس اسرأیل ایلہ قویری [ابواسحق ابراهیم قویری]
 تعلیم ایتدی، هرایکیسی بغداده کیتدیلر . ابراهیم مروزی دین ایلہ مشغول اولدی، قویری ایسه
 تعلیمه باشلادی . یوحنا ده دین ایلہ مشغول اولدی، ابراهیم مروزی بغداده کیروب اوراده
 اقامت ایتدی . متی اوندن تعلیم ایتیش ایدی .»

فارابی نك فلسفه تعلیمنی منع ایتدیکنی بیلدیردیکی حکمدار ایمپراطور تئودوس ایدی،
 تعلیم اوجاغی ده عمر بن عبدالعزیز زماننده اسکندریه دن انطاکیه یه، متوکل زماننده ایسه
 انطاکیه دن حرانه کچمش ایدی . ایشته فلسفه تعلیمنک سیری شرقده بویلا تلقی
 اولونیور ایدی .

تاریخ فلسفه ده کورلیدیکی وجهله اسکندریه ده فیلون ایلہ یهود مدرسه سی، فلوطین [پلوتن]
 ویا افلاطون ثانی ایلہ نوافلاطونیه ویا اشراقیه مدرسه سی وار ایدی . آتیه مدرسه سی
 اشراقیه یه ملحق ایدی که رئیسی برقلس ایدی . روماده ایسه « Original – مبتکر بر فلسفه »
 یوق ایدی . ابیقورس [اپیکور] فلسفه سی، انتقائییه – Eclectisme [احتمالییه ایلہ رواقیه
 واقادامیا جدید]، برده رواقیه فلسفه سی ترویج اولونیور ایدی .

تعقیب ارلونا نه آثار فلسفیه – شرقده تعقیب اولونان آثار فلسفیه نك الكباشنده ارسطونك
 متنی و شرحلری بولونیور ایدی . ارسطونك کندی اثرلری، شارحلری اسکندر الافرودیسی
 ثاومسطیوس ، امونیوس ، یحیی النحوی نك اثرلری بومیانده ایدی . اسکندر الافرودیسی
 حالینوس زماننده ایدی . ارسطونك پک چوق کتابلرینی شرح ایتیش ایدی . شرحی مقبول
 ومعتبر ایدی . ثاومسطیوس حالینوس زمانندن سوکرا کلش ایدی . ثاومسطیونك شرحی ده
 پک معتبردر . شهرستانی ارسطو مذهبنده ثاومسطیوسك [۲] شرحنه اعتبار ایدیور . ابن

[۱] پتپرستک دورنده تدریس اولونان فلسفه یی خرسثیانلغه مضر کوریه رلری .

[۲] ثاومسطس بوندن باشقادره، بوارسطونك تلیندی کرسی حکمتنده خلقی، برادر زاده سی در .

بونك مابعد الطبیعه سنی یحیی بن عدی ترجمه ایتشد .

سینانکده بوشرحه اعتماد ایتدیکنی نقل ایلور . آمونیوس جالینوسدن صوکراییدی . اخبار حکما آمونیوسی ترجمهده ذکر ایتیمور . یحیی النحوی به کنججه شرقده الای طانمش بیوک بر فیلسوف ایدی . یحیی النحوی اسکندریهلی ، یعقوبی المذهب ایدی . کتب فلاسفهیی مطالعه ایتدکن صوکرای تثلیث اعتقادندن وازکچمش ایدی ، بوايسه اسکندریه پاپاسلرینک پک کوجنه کیتمش ایدی . عمرو بن العاص اسکندریهیی فتح ایتدکن صوکرای یحیایی طانمش ، هنوز عربلرجه معروف اولمیان حجج منطقیه و اقوال فلسفیهیی خوشه کیتمش ایدی ، کندیسنی یانندن آیرماز ایدی . اوروپاچه اسمی « jean Phlioponus » در اسان یونانی نك نحووفصاحتیه مشغول اولمغله کندیسنه « نحوی » دینمش ایدی ، همان بوتون تألیفاتی عربجهیه نقل اولونمشدر . ارسطونک مؤلفاتندن نظر استفادهیه وضع اولونان آثارک کافهیی اسمی کچن ردوسلی اندرینیقوس طرفندن تصحیح اولونان کتابلردر .

ارسطودن صوکرای افلاطون کلیر . افلاطون فلسفه سنک ضبطی دهاکوچ ، مادیلکی آز اولمغله ، ارسطو فلسفه سندن دهاکوچ طانمش ایدی . ارسطونک منهج تجربیسی افلاطونک مثالیه سندن زیاده میل علمییه او یغون کلیر ایدی . ایشته بو ایکی فیلسوف التنه برآز نسبتسز برطاقم توابع وضع اولوندی که بوراده « نوافلاطونی فرفریوس ، طیب جالینوس... الخ » تفریق اولونه بیلیردی . بویله بر مجموعه دن بر فلسفه متخالفه حقیقور ایدی ، نوافلاطونیه یه یاقلاشیلیور ایدی . مسعودی نك زماننده پک زیاده حائر اعتبار کوستردیکی فیناغورث فلسفه سی نوافلاطونیه فلسفه سی دیمک ایدی . بویله اولمغله برابر نوافلاطونیه ریسی اولوب شیخ یونانی نامی ویریلان فلوطین عربلرجه آز ذکر اولنیور ایدی [۱] فی الواقع اثرلری روجه دن سریانجهیه ترجمه اولونمش ايسه ده عربجهیه ترجمه اولوندیغی معلوم دکیل ایدی [۲] فلاطون ایله فلاطین اسملری قاریشیور ایدی . افلاطون دهاکوچ مشهور اولمغله فلاطینک اثرلری افلاطونک اثرلری ظن اولنور ایدی . حتی « اثولوجیا » کتابی بویله ارسطویه نسبت اولونمش ایدی [۳] شهرستانی فلوطینی ارسطو سالکینندن کوستریور ایدی .

صابئه فلسفه سی — صابئه باشلیجه ایکی قسمه ایریلیر: بری حنفاء موحدین ، دیکری مشرکیندر . حنفاء موحدین قرآن مبینده مدح اولونانلردر که توراتک نزولندن اول امام حنفا ابراهیم علیه السلامه تابع اولان موحدیندر ، ادیان سماویه اصحابنددر . مشرکین هند،

[۱] بارون قارودووو

[۲] اخبار حکما [۳] بوخصوص ایریجه ایضاح اولونه حق در .

روم، بالخاصه حران صابئه سیدر. صابئه حقننده معلومات ابن النديمك فهرستی ایله مسعودی نك مروج الذهبنده، شهرستانی نك «الملل والنحل» نده وارددر. شیخ الاسلام الحرانی بونلرک نواقصنی اکمال ایتمشدر. حران صابئه سی مبادی خلیطه سی ایدی. بابل و کلدانی پتپرستلکی بقیه سی ایدی. فقط بو پتپرستلک نوافلاطونیه ایله «غنوستیزم - gnosticism» [۱] دن آلمان نظریات ایله اعلا ایدلمش ایدی. مسعودی صابئه بی عوام و حشویه فلسفه کوستریور. فلسفه حقیقی صورتده هندسه، حساب، نجومه مربوط ایدی. بو حال غالباً مذهب لرینه قارشو اولان اعتیاد قدیم دن ناشی ایدی. بویله اولمقله برابر نوافلاطونیه نظریاتنه اولدقجه توافقی ایدیور ایدی. صابئه ده اسرائیلیات [۲] خریستیانلق اساسندن النان بعض اعمال ده اکسیمک دکیل ایدی. ابن النديمك بیانی، بارون قارودوونك نقلی اوزره مأمون آخر ایامنده [۲۱۵] ده روملره غزرا ایچون سفر ایتدیکی صررده حرانه اوغرامش ایدی. حرانده مستقبلین میاننده برطاقم جماعت کوردی که غریب برکسودلری وار ایدی، مأمون بونلری خوش کورمدی اردلرنده شویله برمحاوره واقع اولدی :

مأمون — سز کیمسکز ؟

حرانیه — بز حرانی یز

مأمون — خریستیان میسکز ؟

حرانیه — خاییر

مأمون — یهود میسکز ؟

حرانیه — خاییر

مأمون — مجوس میسکز ؟

حرانیه — خاییر

مأمون — کتایبکز، پیغمبریکز وارمیدر ؟

بوسؤال اوزره حرانیلر قاچاق یوللوجواب ویردیله. بوکره «مأمون اویاه ایسه سز زندیق و ماحدسکز، پتپرست سکز، سزک قانکز حلالدر، سزه ذمت یوقدر» دیدی. بوسوز اوزرینه حرانیلر «جزیه» ویررز دیمشله یسه ده مأمون جزیه بی قبول ایتامش، «جزیه [۱] عقائد نصرانیه ایله فلسفه یونانیه، خصوصاً افلاطون و نوافلاطونیه نظریاتی جمع ایتک، نظریات فلسفیه بی اعتقادات نصرانیه یه یارار برحاله کتیرمک مسلکی درکه صدور، هبوط، تجسد، فدا کبی خصوصاتی فلسفی بر صورتده ایضاح ایدرله.

[۲] یهود عزیزلرینک تراجم احوالی.

اهل ادیاندن اولوب قرآن مبینده ذکر اولونان، کتابلری بولونان، بونک اوزرینه مصالحه اولونان غیرمسلملردن آلنیر. سز نه بویله سکز، نه اوپله. یا اسلام دینه ویا قرآن کریمده ذکر اولونان دینه کیررسکز، یوقسا سزی اولدیریرم، بوسفردن عودت ایدنجه یه قدار سزه مساعدده دیمش ایدی. حرانیلر همان کسوه لرینی دکشدیردیله، اوزون صاچلرینی تراش ایتدیله. چوغی خرسیتیان اولدی، بر قسمی اسلام دینه کیردی. فقط بر مقداری متردد و متحیر ایدی، هانکی دینه کیره جکنی تعیین ایده میور ایدی. نهایت مسلمانلردن بری شویله بر فکر درمیان ایتدی: «آز طانمش بر مذهب واردر که قرآن مبین اوکا مسامحه ایتمشدر. اوده صابئه مذهبی در. صابئه مذهبک نه اولدینی بیلنمیور. اونامی آلیک که هیچ بر کیمسه سزه اعتراض ایده مز. بویله جه قورتولمش اولورسکز» بونک اوزرینه اولنرده صابئه مذهبی آلدیلر. مأمون وفات ایتمکه تکرار حرانه کله مدی. خرسیتیان اولانلرک چوغی ینه اسکی دینلرینه دوندی. مأموندن صوکرار حرانده و باشقا یرلرده صابئه قالدی.

حران صابئه سی ماده، عناصر، صورت، زمان، مکان، حرکت حقنده بر چوق مشائیة نظریاتی یورودیورلر ایدی. قرآلتنده بولونان اجسام درت عناصر معلومه دن مرکب ایدی، اجسام سما، فلک ایسه بشنجی عنصر ایدی، روح بر جوهر غیرمادی ایدی، بشره، ملکه شامل ایدی، ملکه فعل، بشرده قوه ایدی. صابئه بر متوسط روحانی قبول ایدر. اصلا متوسط جسمانی قبول ایتمز. صابئه نک یالیکز مصرلی ایکی پیغمبرلری واردر: اذیمون، هرمس [*].

جناب حق ذات بحت ایدی، بر نوع غیر قابل معرفت ایدی، صفاتی یوق، افعالی یوق ایدی.

حرانیه ده محوسده اولدینی کی نور و ظلمت اصلری ده وار ایدی: موجودات روحانیه نور و لطافتک و طبیعت عالییه نک صورتلری، موجودات جسمانیه ایسه ظلمتک صورتلری در. موجودات روحانیه عالمی نور و لطافتک اک یوکسک درجه سنده، موجودات جسمانیه عالمی ایسه ظلمت و کثافتک الاشاعی در که سنده در. ایکی عالم بر برینه ضددر. کمال «علو» ده در، یوقسا «سفل» ده دکیل در. ییلدیزلر روحانیاتک هیکللی اولمغله ارواح کوا که تعظیم صابئه ده اساس ایدی. کوا کعبادت و دعا ایچون بر قبله ایدی. یاخو دبوعالمک تدبیری کوا که تفویض اولونمش ایدی؛ کوالب «مدبرات» ایدی، موجودات روحانیه نک هیکللری ایدی. روحانیات ابداع اولونمش ایدی.

[*] شیت، ادريس عليهما السلام

صائبه موجودات روحانیه ایچون هیکلر بنا ایتمکه الله « رب الارباب و اله الالهه » ،
هیاکل ایسه « ارباب و الهه » ایدی . اوکا مبنی هیاکل علویه عبادت ایدرلر . هر هیکلک
برفلکی واردر .

روحانیات ابداع اولونمشدر یوقسا خلق اولونماشدر ، هیولی و ماده دن حاصل دیکلدر .
هیکل روحانیاتک بدنی مثابه سنده در . نجوم ، کهانت ، طلسمات کی فنون غریبه مذهبلرینک
بر نتیجه سی ایدی [۲] . بوکی فنون غریبه صائبه دن آلمشدر . صائبه رومک التجا کاهی
سیارات ، صائبه هندک التجا کاهی ثوابت ایدی . صائبه حرانده جواهر عقلیه روحانیه
اسملری ، کواکب سماویه شکلری اوزره بروجه آتی هیکلر بنا قیلمشدر ایدی :

۱ - علت اولی یعنی امر الهی هیکلی ، دوننده عقل اول ویا عقل صریح هیکلی ،
نفس کلیه ویا صورت هیکلی — مدور

۲ — زخل هیکلی — مسدس

۳ — مشتری هیکلی — مثلث

۴ — مریخ هیکلی — مستطیل

۵ — شمس هیکلی — مربع

۶ — زهره هیکلی — اورتیه سنده مربع بولونان مثلث

۷ — عطارد هیکلی — جوفنده مستطیل اولان مثلث

۸ — قمر هیکلی — مشمن [۱]

مسعودی ، زماننده [۳۳۴] حرانده حضرت ابراهیمک پدری آزرک برهیکلی بولوندیغنی

خبر وریور .

صائبه معاد روحانی بی قبول ایدرلر ؛ نماز قیلارلر ، اوروج طوتارلر ، کواکب ایچون
قربان کسرلر ، قربان یمنز ، یاقیلیر . بایرام یاپارلر غسل ایدرلر بوندن باشقا دها برطاقم
احکام عملیه لری واردر . از جمله طلاق حکم حاکم ایله جائزدر ، تعدد زوجات یوقدر .
صائبه فی الاصل موحد ایکن صوکرالری شرکه دوشمشدر . صائبه دیننک هر نه قادار
سالیکلری آز ایسه ده ، اسلام تاریخنده اهمیتی زیاده در . اسلام مذهبنه ، اسلام فلسفه سنه

[۱] الملل والنحلک مطبوع نسخه لرنده بونلردن بعضیلری قاریشیق دوشمشدر .

[۲] نجوم اوضاع فلکیه ، تشکلات فلکیه ایله ارضده کی حوادثه استدلال ایتکی بیلدیریر ؛

طلسم روحانیات کواکبندن استعانه ایله اوضاع فلکیه نک عناصر ارضیه ده تأثیرینی ، کهانت ارواح
بشریه ایله ارواح مجرده آرته سنده کی مناسبتی کوستیر .

زیاده سیه تاثیر ایتشدور، جهیمیه مذهبی صابئه دن متأثر اولمش، فارابیده صابئه نك ایزلری بولونمش ایدی .

مدرسہ فلسفیه تأسسی -- آثار یونانیه نك ترجمه سیه اوچنچی عصرده ، بغدادده بر مدرسہ فلسفیه تأسس ایتدی، فلسفه برایدی ، فقط بیك یوزی وار ایدی، اك مثبت اولان مسلك تجرییدن اك مفراط اولان مسلك كشیفیه قادار یاییله بیلورایدی، درجه اولاده فیلسوف بومختلف منظره لرك آهنگ وحدتی تأمین ایدن ذت ایدی . یونان فلسفه سی بر عد اولونیوردی، هپسی ده همان ارسطوده طویلانمش ایدی . عرب فلاسفه سی ایله اسلام فلاسفه سی قاریشیورایدی . نته کیم شهرستانی نك ملل ونحانده اسلام فلاسفه سی دیه اراؤه ایتدیکی فلاسفه میاننده غیرمسلملرده وار ایدی . حنین بن اسحاق ، یحیی بن عدی ، یحیی النحوی خرسیان ، ثابت بن قره ایسه صابئی ایدی .

اسلام فلاسفه نيك ایلکی ابوالحکما یعقوب بن اسحاق الکندی ایدی . الکندی ارسطو ایله مدرسہ مشائییه تأسیس ایتمش، سقراط ، بقراط ، اقلیدس ، بطلمیوس کی اعظم حکما ایله علوم مثبتیه یی اهل اسلام اره سنده نشر ایله مش ایدی . الکندی بویله اولمغله برابر آزانمشدر . الکندی ایله فارابی اره سنده اسلام فلاسفه سی اوله رق الکندی نك تلیدلری ایله شیخ الاطبا ابوبکر رازی ذکر اولونه بیلیر . الکندی نك فلسفه ده استاذی بللی دکیلدر . فقط بارون قارودوو « خرسیان معلملردن اوکرندیکنده شبهه یوقدر » دیور . دارالفنون نشریات انجمنی طرفندن الکندی ایریجه طبع اولونمغله بوراده اوندن بحث ایتیه جکز . تلیدلری میاننده اك مشهور احمد بن طیب سرخسی ایله ابوزید احمد بن سهل البلیخی در [۱] . احمد بن طیب سرخسی مطبوع شیخ الاطبا ایله برابر ذکر اولونمغله اوندن بحث لزوم کورموروز . ابوزید البلیخی یه کنگجه مشارالیه فدهیه، جغرافیایه دائر اثرلر یازمش، معتزله یه قارشى کلمش ایسه ده فلاسفه دن زیاده آچیق فکرلری، علمه وفلسفه یه مراقلی، بصیرت صاجی پك ذکی برمسلمان اولمغله ایریجه بیلدیرلماش ایدی . خلقت و تاریخ کتابنده مجسمه ، ثنویه [۲] وجودیه ، صابئه ، معتزله و سائر یه قارشى طوقوناقلی معلومات واردر : « ادعا اولوندیغنه کوره اللهك نه جسدی ، نه صفتی یوقدر، او طانیله ماز ، اونك بر شیئی ده معلوم اولماز ، او، اونى ذکر و بیان بیله جائز دکیلدر، اونك آلتنده عقل کلی، عقل کلی التنده نفس کلی،

[۱] مع مافیه بلیخی نك الکندی نك تلیدی اولدیغی بر آاز شبهه لیدر .

[۲] ایکی اصل ازلی یه قائل اولانلردرکه مجوسه ملحق در .

نفسی کلی التندہ مادہ، مادہ التندہ اثیر، صوکر اقوای طبیعیہ وارد...». بومسلاک غنوستیک مذهبیک اصلیدر، باطنیہ طرفندن اخذ اولونمشدر. ابو زید صفات و قدر مسئلہ لریلہده اوغراشمش، بوایکی مسئلہده اهل سنت مسالکنی طوتمش ایدی. صوان الحکمہده شویله بر سوزی وارد: شریعت، فلسفہ کبرادر. بر انسان متعبد، اوامر شرعی ادایه مدوام اولمدجہ متفلسف اوله ماز.

الکندی پک آز طانمش، فلسفہ سی ایلہ کندیسنی شایان نظر قیلہ مامش، بلخی ایلہ سرخسی ده استاذلرینک کولککسی التندہ اونودلمش کیتمش ایدی. ابو بکر رازی فلسفہدن زیاده طبه اعتنا ایدیور، ارسطو فلسفہ سندن انحراف ایدیور ایدی، ارسطونک افلاطون وسقراطدن انحرافی بردرلو عفو ایدہ میور ایدی، حال بوک ارسطو استاذلرینک سوزلرینی ناقص بولدیغندن ناشی اونلردن آریلیور ایدی. رازی یونان فلسفہ سندن دکیل، هند فلسفہ سندن الهام آلیور ایدی. اسلامده مشهورایکی فیلسوف وارد که مشائین و اشراقیینہ الحاق اولونما مشلر ایدی. اونلردن بری سالف الذکر ابوبکر رازی، دیکری فارابی وابن سینادن صوکر کلان معتبر صاحبی ابو البرکات بغدادی ایدی. ابوبکر رازی فلسفہ سنی مسلاک مخصوص حالنده انکشاف ایتدیره مدی. فلسفہ بی بومسلاک مخصوص حالنده انکشافه موفق اولان، ترجمہ فلسفیہ لره براستقامت و یرن انجاق فیلسوفز فارابی در. بوکا مبنی رئیس مشائین طانمش ایدی. حال بوک رئیس مشائین الکندی ایدی، نته کیم بیوک آنسیقلوپدیده فارابی عرب فلسفہ سنک مؤسسسی صایله بیلیر دینمشدر.

فارابی یه کلنجیه قادار اسلام متفکرلرنجه عمومیتله ارسطو حاکم اوله مامشدر. ابوالهذیل ذیمقراطیسن امبدوقلس فلسفہ لرینه، نظامده آنکساغورت فلسفہ سنه، ابو عبدالله محمد بن عبدالله القرطبی [۱] امبدوقلس فلسفہ سنه میل وتوجه ایدیورلر ایدی.

ایشته فارابیدن اول پک زنکین، طولغون، فقط براز قاریشیق آثار فلسفیہ وارا ایدی، مدسہ مشائیه تأسس ایتمش ایدی. رده هند فلسفہ سنک متوسطی ایرانیلر اولمغله هندک منطق و مابعد الطبیعیہ سی معلوم ایدی. آثار فلسفیہده ارسطو آثاری باشده ایدی. بعضی اوروپالیلرک

[۱] ابو عبدالله امبدوقلس فلسفہ سنه دوشکون اولمغله مملکتی اولان اندلسده زندیقلاق ایلہ اتهام اولونمش، بوندن طولایی شرقه قاچمش ایدی. شرقده بر مدت اهل کلام ایلہ اوغراشدقن صوکر اندلسه عودت ایدوب زهد و ورع اظهار ایلہ مش، عقیده فلسفیہ سنی ستر ایتمش ایدی. خلق همان استفادیه قوشمش ايسهده اعتقادی میدانہ چیقمقله بر قسمی اوندن یوز چویرمش بر قسمی ايسه اونک مذهبنی قبول ایتمش ایدی - قفطی

راینه کوره یونان قدیم تاریخی اسکندر کبیر ایله معلوم اولمغله ارسطونک اک بیوک فیلسوف اولمسه سنه مداری اولمشدر دینه بیله جک در . دها دوغریسی آثار مترجه سنک پک چوغی اسکندریه طریق ایله کلدیکندن ناشی ایدی . اسکندریه ایسه ارسطو فلسفه سنک تعلم اوجاغی ایدی . عربلر ارسطوی اسکندریه مدرسه سنک شرحنه کوره آلمشدر ایدی . اوصرده ارسطو نوافلاطونی برطرزده ایضاح اولونیور ایدی .

باطنیہ مدرسہ سی — فارابی زمانه قدار مدرسہ فلسفیه دن باشقا برده باطنیه مدرسہ سی تاسیس ایتمش ایدی . شرایع اسلامیہ یی تأویل و ظاهر لرندن کندیلرنجه زعم ایتدکلی خصوصه عدول اساسنه مستند باطنیه و یاقرامطه مدرسہ سی ده طرفدار بولمش ایدی . بونلر علملرینه «علم باطن» دیورلرایدی . قرمطی مذهبی عراقده شیوع بولمش ، اقطار ارضه دعائی یاییلمش ایدی ، قرمطیه مدرسہ سی برنوع مدرسہ فلسفیه ایدی . فقط مقصدلری فلاسفہ اسلام کبی بر حقیقت ارامق دکیل ، بلکه اسلام اراسنه تخم و فساد و نفاق نشر ایله مک ایدی . مدارک فلسفیه یی تخیلات صوفیه و قضایای منطقیه و مقاصد قرمطیه ایله مزج ایتمکدن عبارت ایدی . بونلرک باشقا باشقا آدلری وار ایدی : عراقده باطنیه ، قرمطیه ، مژدکیه ، خراسان طرفلرنده ایسه تعلیمیه ، ملاحده ناملرینی آلمشدر ایدی .

مذهب قرمطی اهوازی میمون بن دیصان طرفندن وضع اولونمش ، اوغلی عبدالله القداح طرفندن بلاد فارسده نشر اولونمش ایدی ، ایلک مصنفلری غیاث زماننده پارلاق بر صورتده رواج بولمش ایدی . خلق باطنیه مذهبلرینه قلینج قورقوسیه کیرلرایدی [۲۵۵] ده اهوازده ظهور ایدن محمد علی بر قعی ایلک دفعه خلقی علنی صورتده مذهبیه دعوت ایدیور ایدی . [۲۶۴] ده ظهور ایدن حمدان قرمط ظهور ایتمکه قرمطیه نامی بورادن آلمش ایدی . قرامطه نك جنابیه قوی کوی باصار ، کاروان اورور ، آدم اولدورور ، طوار قالدیرر ایدی . معاد و شرایعی قبول ایدنلرک قتلنی واجب کورور ایدی .

شلمغانیه رزمده — بغدادده فارابی عصرنده شلمغانیه ایله حلاجیه ده وار ایدی . شلمغانیه [۳۱۲] ده ظهور ایدن ابن ابی الغذا فر الشلمغانی نك اتباعیدر ، شلمغانی روح الهی نك کندیسنه حلول ایتدیکنی ادعا ایدیور ، کندیسنه «روح القدس» دیور ، تناسخه قائل اولویور ایدی . «الحاسة السادسة» اسمیه اتباعی ایچون وضع ایتدیکی کتاب شریعتی الغاء ، فواحشی اباحه ایدیور ایدی . شلمغانی نهایت صلب اولوندی [۱] .

حلاجیه [۲۰۹] ده اعدام اولونان حسین الحلاجیه منسوب اولانلردر . حلاج حقنده باشلیجه اوچ فکر وارددر: ۱ - کندیسنه جزء الهی حلول ایتشددر . ۲ - ولیدر، کرامات صاحبیدر . ۳ - کاهندر ؛ ساحردر، کذابدر، حقه‌بازدر [۱] . قاضی ابو بکر الباقلائی اونی حیلله کار ، حقه‌بازاغه نسبت ایدیور ایدی . حلاج اکثر متکلمین عندنده کندیسنه جزء الهی نك حلول ایتدیکنی اعتقاد ایدر ایدی ، فقط سالمیه حلاجك سوزلرینی معانی صوفیه‌سنه حمل ایدیور ایدی ، مشایخ صوفیه‌دن عمرو بن عثمان مکی و ابو یعقوب الاقطع کبی بعض ذوات حلاجدن تبری ایتدکری خالد بغدادده ، ابوالعباس بن عطا ایله ایرانی ابوعبدالله بن خفیف، نیسابورده ابوالقاسم النصرابادی بالعکس حلاجی تولى ایدرلر ایدی . ابن سریق دمنده توقف ایتمش ، فقط ابوبکر بن داود قتلنه فتوی ویرمش ایدی [۲]

فروغ فلسفیه - فارابی فلسفه‌نك اشتقاقی حقنده شویله اداره کلام ایدیور : فلسفه لسان یونانیدن مأخوذدر ، عربجهیه صوکرادن داخل اولمشدر . یونان لساننده فیلو ایله سوفیادن مرکب ایکی کله‌در . فیلايثار، سوفیا حکمت معناسنه‌در . فیلسوف فیلسوفوس درکه حکمتی اثار (ترجیح) ایدن ذات دیمکدر . فلسفه فیلسوفدن مشتق در .

فارابی « ماینبنی ان یقدم قبل تعلم الفلسفه [۳] » نامنده کی رساله‌ده فلاسفه یونانیه یی یدی فرقه‌یه ویا مدرسه‌یه آریور :

- ۱ - فیتاغوریه مدرسه‌سی ۲ - اهل قورونا مدرسه‌سی ویا ارسطیفوس (اریستیب) مدرسه‌سی ۳ - رواقیه ویا اصحاب المظله ویا خروسیس مدرسه‌سی [۴] ۴ - کلیه ویا دیوحنیس (دیوژن) مدرسه‌سی [۵] ۵ - مانعه ویا فورون (پیرون ، بیرهون) مدرسه‌سی [۶] ۶ - اصحاب اللذّه ویا ابیقورس (اپیکور) مدرسه‌سی ۷ - افلاطون و ارسطو مدرسه‌لری ویا مدرسه مشایه .

[۱] ابوالفدا تاریخی . مشهور ستمشقلردن ماسینبونك بوبانده مکمل برتدقیقاتی وارددر .

[۲] الفرق بین الفرق .

[۳] فلسفه تعلیمندن اول بیلمه‌سی لازم اولان شیلر حقنده

[۴] فارابی زه‌نون یزنده خروسیس کوستریور ، شهرستانی خروسیس ایله برابر زه‌نون یازیور .

[۵] کلیه ریسی آنیسته یزنده کوستریور .

[۶] اخبار حکماده نسخه بیاض اوله‌رق بولونمغله بوجهت کوسترلماش، فورونده اصحاب اللذّه

کوسترلماش‌در . قاضی صاعدك اخبارالامنده‌ده قاریشیق دوشمشدر هرایکیسی‌ده فارابی نك بورسالمه‌سی کورمامش اوله‌جقلرددر .

فارابی نك بوتقسیمه حنین بن اسحاق و سائرہ دہ موافقت ایدیورلر۔ ایشته شرقدہ کی تلقی بویله در۔ کوریلور کہ تاریخ فلسفہ دہ کی اصحاب الہیولی [ایونینہن] ایلایئہ (الہ مدرسہ سی)، طبیعیون جدیدہ (انکساغورث، امبذوقلس، ذیمقراطیس) سقراط مدرسہ لرندن مغاریہ مدرسہ سی، اقاذمیای جدید، حسابیہ، تدریسیہ؛ اسکندریہ نك یہود، نوافلاطونیہ مدرسہ لرینی برقلسك اتہ مدرسہ لری تقسیمدہ داخل اولیور۔ فارابی بوتون مدارس یونانیہ تی تدقیق ایدیور، برقمینی تقسیمدہ ادخال ایتبور، مشائیہ ویا سائرہ الحاق ایدیور۔

اساطین حکمت — فلاسفہ یونانیہ دن بش دانہ سنہ اساطین حکمت دینمش ایدی۔ بونلرہ عطف اہمیت اولینور ایدی کہ حکمت اسمنہ مستحق اولق خصوصندہ بونلر حقندہ اتفاق واقع اولمش ایدی۔ اساطین حکمت ویا حکماء خمسہ شونلردر: امبذوقلس، فیثاغورث، سقراط افلاطون، ارسطوطالیس۔ بونلرک آراسندہ ارکان اوجی ایدی: فیثاغورث، افلاطون، ارسطو۔

فارابی نك اصول فلسفیہ سی — فارابی نك بغداد و حراندہ کی فلسفہ تحصیل و تدقیق فلسفہ سنی یونان و یونان فلسفہ سنك برنوع دیکری عد اولونان صائبہ فلسفہ لرینہ باغلامش، بوایکی فلسفہ نك جرثومہ لری، دالری، بوداقلری فلسفہ سنی صارمشدر۔ فارابی فلسفہ سنك تمل طاشی ارسطو فلسفہ سنك فذلکہ سی دیمک اولان «ہیولی ایلہ صورت ویا عنصر ایلہ صورت ویا مادہ ایلہ صورت» بالخاصہ قوہ و فعل بالخاصہ قوہ و فعل نظریہ لری اولمغلہ فلسفہ سنی بوکا بنا ایتمش، بوشلقلری دیکرمسلک فلسفی ایلہ املا ایلہ مشدر۔ فارابی قاریشیق، و مستند بر مجموعہ افکار دن اہنکلی بر نظریہ ترتیب ایتمشدر۔ «ارسطو مذہبنك معنالرینی اکلماق خصوصندہ فارابی یہ اعتماد اولنور ایدی۔ چونکہ بوتون کتابلرینی الدہ ایتمشدر، معنالرینی استخراج خصوصندہ غایت ماہر در۔ منطقہ عقلیاتدہ بر رکن در۔ ارسطونك اک مهم، اک مدقق شارح لر دن بری در» [۱]۔

اسلام فلسفہ سنك توحید قران اساسنہ کورہ بر شکل مخصوصی واردر۔ فلسفہ ساحہ سنہ کیرہ میان کلام اللہ، ملائکہ، نبوت، معاد بختلرینی جف القلم انکار ایتماش، ہر برینی نظریہ فلسفیہ کورہ توضیح ایلہ مشدر۔ فارابی صائبہ نك عقول و نفوسہ اولان تعظیمی نظر اعتبارہ آلمغلہ صابئی لکی حنیفیلک ایلہ مزج ایتمش، حکمت علمیہ دہ بر متوسط جسمانی قبول ایلہ مش، نبوت ایلہ حکمتی جمع ایتمش اولویور ایدی۔ فلوطینك واحد عقل و نفس، نظریہ سنی ارسطونك شرحی اولہ رق آلیور ایدی۔

فارابی فلسفه ایلہ نص آراسنده بروفاق بولویور. ایشته اسلام فلسفه سنک خصوصیتی بونقطه ده در. اسلام فلسفه سی محیطنه طبان طبانه ضد کیتامش، دینی، وحی بستیون آرقیه آتامش؛ بلکه دینی، وحی بر فیلسوف لایق اوله جق وجهله ایضاح ایلہ مش، حکمت ایلہ شریعتی تطبیق ایتک ایسته مشدر نته کیم ابن رشدک «تطبیق الحکمة للشرع» اثری وارد در. متأخریندن منلا فناری، قاضی زاده رومی، بروسه لی خواجه زاده، علی قوشچی، ابن المؤید، میرچلی، ابن کمال پاشاده شریعت ایلہ حکمتی جمع ایدنلردن ایدیلر. اسلام فلسفه سنده کی بو خصوصیت دینی، وحی مدافعه وظیفه سیله اورته یه آتیلان متکلمین ایلہ فلاسفه نک بستیون علاقه سنی کیتامش، اسلام متفکر لری التنده اهل انظارک دائره شمولنده هرا یکی طرف مجادله لرینه دوام ایتمش طور مش، هرا یکی طرف الفاظ قرآنییه نقطه نظر لرینه کوره مختلف صورتده ایضاح و شرح ایتمشدر. یالیکز متکلمین فلاسفه دن زیاده سلفیه یه پک یاقین قالمش در. سلفیه یه اک یاقین اولاندن اعظم اهل سنت متکلمی صره سیله شویله اوله بیلیر: ابن کلاب - ابوالحسن الاشعری - ابوبکر باقلانی - ابوالعالی - ابو حامد غزالی - فیخر رازی و امدی. ونلردن صوکراده اهل اعتزال متکلمینی کلیر.

اعظم فلاسفه ایچندن ده اهل سنته یاقین اولانلر شویله ترتیب اولونه بیلیر: ابوالبرکات بغدادی - ابن رشد حفید - ابن سینا - فارابی - ابوبکر رازی. [۱]

الفاظ قرآنییه ده وارد اولوب متکلمینک عیناً قبول ایتدکلی مثلاً «جبرائیل، کلام الله، تنزیل، نبوت، عرش، ملائکه، شیطان» کی مفهوملر فلاسفه جه عقل فعال، عقل فعالدن انبیانک نفوسنه افاضه اولان معنی، سماء عقلدن قلبه انمه، قوه مدبرکه وارادیه و خیالیه نک کمالی اولان برحالت نفسیه، فلک اعظم، عقول مجرد، قوه واهمه دیمک ایدی. بویله جه الفاظ الفاظ قرآنییه، معانی معانی یونانیه اولویور ایدی.

یونان فلسفه سی، ارسطو نظریه سی فلاسفه عربک قسم اعظمنجه حقه موافق عدا اولونمغله عقیده اسلامییه ایلہ فلسفه یونانیه آره سنده بر موافقت اراتمش ایدی. اسلام فلاسفه سی اولدجه قاریشیق، بربرندن اوزاق و مختلط افکار بیغینی اولان فلسفه قدیمه یی سوزه رک، سچهرک چیقاردقلری خلاصه ایلہ اسلام الهیاتی برلشدر مشلر ایدی. اسلام فلسفه سی دائماً آثار مترجمه

[۱] الکندی نک عقیده فلسفه سی تمامیه معلوم اولماقده بوترتیبه داخل اولما مشدر. اشرافیلر ده

داخل دکیلدر. اولر متصوفه فلاسفه در.

یونانیه نك انتقائیه شكانده قالمش ایدی . نظریات فلسفیه تعدیل اولونمادی ، فقط توضیح ایدلدی ، آهنگلی برحاله کیردی ، عقیده اسلامییه بونکله برلشدرلدی .

اسلام فلسفه سی تاریخی یونان قدیم محصولات فکریه سنك پك بویوك برسرستی ایله شموللی بر دائره ده عادتاً کنديسنه مال ایدرك تعلیم خصوصنده ایلك برنجی تجربه یی کوسترمش ، مواد فلسفیه دن برچوق شیر انشا ایتمش ، بوشلقلی طولدرمش ایدی . بوندن دولای چوق قیمتلی در . نته کیم اسلام فلسفه تاریخی ایله مشغول اولان آوروپالیلرده بونی تقدیر ایدیورلر . ۲۵ شباط ۹۲۶

اسلام فلسفه سی تاریخی مدرسی

ایزمیرلی

اسماعیل حق

